

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

UKRAINA ÕPILASED EESTI KOOLIS

Õpilaste rahuloluküsitluse
analüüs

Viita dokumendile: Peetsalu, E. (2023) Ukraina õpilased Eesti koolis. Õpilaste rahuloluküsitluse analüüs. Haridus- ja Teadusministeerium.

SISUKORD

SISUKORD	3
OLULISEMAD TULEMUSED	5
UKRAINA ÕPILASTE RAHULOLU	7
ÜLDINE RAHULOLU	7
ÜLDINE RAHULOLU: VANUS	7
ÜLDINE RAHULOLU: SUGU	8
ÜLDINE RAHULOLU: UKRAINA KAUGÕPE	9
ÜLDINE RAHULOLU: EESTIS ÕPPIMISE AEG	11
ÜLDINE RAHULOLU: ÕPPEKEEL	12
ÜLDINE RAHULOLU: KLASSIKAASLASTE KODUNE KEEL JA RAHVUS	14
ÜLDINE RAHULOLU: ERIVAJADUSED	15
ÜLDINE RAHULOLU: KODUNE KEEL	16
KOOLIKESKKOND	19
KOOLIKESKKOND: TEISTE ÕPILASTEGA LÄBISAAMINE	19
KOOLIKESKKOND: KIUSAMINE	24
KOOLIKESKKOND: LÄBISAAMINE ÕPETAJATEGA	29
ÕPPETÖÖ	35
ÕPPETÖÖ: ÕPILASE AUTONOOMIA ÕPPETÖÖS	35
ÕPPETÖÖ: TUNNETUSLIK ÕPPEEDUKUS	36
ÕPPETÖÖ: KOORMUS	38
ÕPPETÖÖ: LÕPETAMINE	41
ÕPPETÖÖ: ÕPINGUTE VAJALIKKUS	42
ÕPPETÖÖ: SUHE KOOLI JA ÕPPETÖÖGA	44
HUVIHARIDUS JA NOORSOOTÖÖ	47
HUVIHARIDUS JA NOORSOOTÖÖ: OSALEMINE	47
HUVIHARIDUS JA NOORSOOTÖÖ: RAHULOLU	49
ÜLDINE MEELEOLU	52
KODUNE KESKKOND	55
KOKKUVÕTE	58

KÜSITLUSELE VASTANUD

797
Vastanut

4. klass

8. klass

11. klass

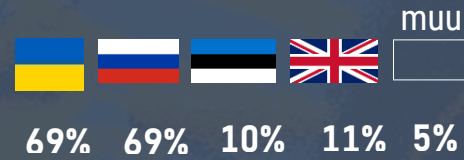
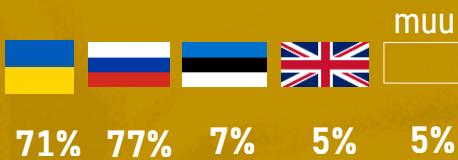
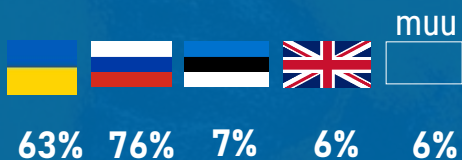
OSALEJATE ARV KLASSITI

 355

 348

 94

EESTI KODUS KÕNELDAVAD KEELED

SOOLINE JAOTUS

 55% **45%**

 49% **51%**

 48% **52%**

83%

Õpib vähemalt osaliselt eesti keeles

ASUKOHT

LEIBKONNALIHKMED EESTIS

Emal
91%

Isal
53%

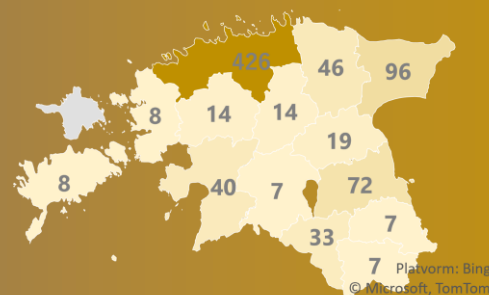
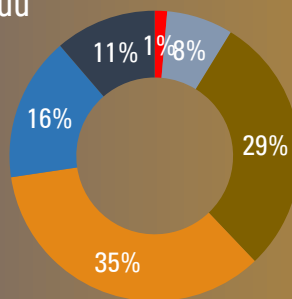
Õed-vennad
50%

Teised sugulased
14%

EESTIS ÕPPIMISE AEG

- Vähem kui 1 kuu
- 1-3 kuud
- 4-6 kuud
- 7-9 kuud
- 10-12 kuud
- Rohkem kui 12 kuud

16%

On Eestis juba kooli vahetanud

OLULISEMAD TULEMUSED

- 1) Ukraina sõjapõgenike **keskmine kooliga rahulolu** oli **3,7** palli viiest. Üldist rahulolu mõjutab olulisel määral õpilase vanus.
 - 4. klassi keskmine oli **4,0** palli,
 - 8. klassi keskmine oli **3,5** palli,
 - 11. klassi keskmine oli **3,7** palli.
- 2) Ukraina sõjapõgenike keskmine üldine rahulolu kooliga oli **kõrgem** kui Eesti laste rahulolu (3,3 palli).
- 3) Poiste ja tüdrukute üldise kooliga rahulolu hinnangutes oli erinevus ainult 8. klassis (tüdrukutel 3,3, poistel 3,7 palli). Ka Eesti laste puhul erines poiste ja tüdrukute keskmine üldine rahulolu kooliga, kuid erinevus oli väga väike (0,1 palli).
- 4) Suur erinevus oli üldises kooliga rahulolus olenevalt sellest, mis keeles õpilane õpib. Ainult eesti või ainult vene keeles õppijate rahulolu oli tunduvalt madalam kui teistel:
 - ainult eesti keeles õppijate keskmine oli **3,3** palli,
 - ainult vene keeles õppijate keskmine oli **3,4** palli,
 - teiste keskmine oli **3,8** palli.
- 5) Küsitluse ajal Ukraina kaugõppes osalejate ja varem osalenute üldine rahulolu oli kõrgem kui nendel, kes kaugõppes ei olnud kunagi osalenud:
 - kaugõppes osalejate keskmine oli **3,8** palli,
 - kaugõppes varem osalenute keskmine oli **3,7** palli,
 - kaugõppes mitteosalejate keskmine oli **3,5** palli.
- 6) Eestis kauem õppinud põgenikud olid keskmiselt vähem kooliga rahul kui hiljuti saabunud.
- 7) Sõjapõgenike rahulolu kooliga ei mõjuta see, kui suur osa klassikaaslastest on muust rahvusest või kultuuriruumist. Sama kehtib Eesti laste puhul.
- 8) Erivajadusega sõjapõgenike üldine rahulolu oli keskmiselt oluliselt madalam kui erivajaduseta õpilastel.
 - Erivajadusega õpilaste keskmine oli **3,3** palli.
 - Erivajaduseta õpilaste keskmine oli **3,8** palli.

Ka Eest laste puhul esines samasuunaline erinevus (3,4 vs 3,0 palli).

- 9) Vastanud sõjapõgenikest 76% räägib ühe keelena kodus vene keelt. Ukraina keelt räägib 67% vastanutest. Küsitluse tulemused ei näita, et kodus ainult ukraina keelt kõnelevate õpilaste rahulolu erineb kodus ainult vene keelt kõnelevate omast.
- 10) Alla poole vastanud sõjapõgenikest tundsid, et nende kaasõppijad hoolivad neist, kuid neid, kes saavad enda hinnangul klassikaaslastega hästi läbi, oli 59%. Klassikaaslastega läbisaamine mõjutab väga oluliselt õpilaste üldist rahulolu kooliga. Eesti laste vastused kaasõppijate kohta olid Ukraina sõjapõgenike vastustega väga sarnased.
- 11) 44% vastanud sõjapõgenikest olid küsitlusele eelneva kahe nädala jooksul vähemalt ühel korral kiusamist kogunud ja füüsilist vägivalda oli kogunud 26%. Kiusamine väheneb

vanuse kasvades. Eesti laste puhul oli kiusatute osakaal sama, mis sõjapõgenike puhul (44%).

- 12) 70% õpilastest tundis vähemalt osaliselt, et õpetajad hoolivad neist. Poiste ja tüdrukute vahel selles erinevust ei ole. Küsitluse ajal Ukraina kaugõppes osalejad või kunagi osalenud tundsid mitteosalejatest suurema tõenäosusega, et õpetajad hoolivad neist ning et nende läbisaamine õpetajatega on hea. Eesti lastest tundis vaid 51%, et õpetajad hoolivad.
- 13) 64% vastanud sõjapõgenikest tundsid, et nad saavad koolis antavate ülesannetega hakkama. 27% tundsid, et vahel saavad ja vahel mitte. Erivajadusega sõjapõgenikest 29% vastasid, et ei saa koolis antavate ülesannetega hakkama. See hinnang ei sõltunud soost. Kõige paremini saavad koolitöödega hakkama 11. klassis käivad sõjapõgenikud ja kõige raskem on kaheksandikel. Õppekeel mõjutab koolitööga hakkamasaamist: ainult eesti keeles õppijatest vastasid sellele küsimusele positiivselt tunduvalt vähemad võrreldes teistes keeltes õppijatega.
- 14) 20% vastanud sõjapõgenikest tundsid, et on koolitöödega üle koormatud. Kõige suurem oli see probleem kaheksandas klassis. Tüdrukute ja poiste vastused ei erinenud. Küsitluse ajal Ukraina kaugõppes osalejad ei tunnetanud koormust suuremana kui need, kes kaugõppes ei osalenud. Eesti lastest tundis 41%, et on koolitöödega üle koormatud.
- 15) 23% kaheksandas klassis õppivatest sõjapõgenikest, kes rahuloluküsitlusele vastasid, kahtlesid pidevalt, kas nende õpingutel on mõtet. 11. klassis oli neid 24%. Õpingute vajalikkuse tunnetamine on olulises seoses sellega, kui võrd vanematel on aega lapsega rääkida ja kui võrd nad tunnevad huvi selle vastu, kuidas lapsel koolis läheb. Õpingute mõttekuse tajumine ja koolis antavate ülesannetega hakkamasaamine korreleeruvad tugevalt.
- 16) Alla poole 8. ja 11. klassis käivatest sõjapõgenikest huvitub enda sõnul õppimisest. Pea veerand kaheksandikest ei saa koolimurede tõttu tihti magada. Eesti laste vastused olid veel negatiivsemad.
- 17) 43% vastanud sõjapõgenikest osales küsitlemise ajal huvihariduses või noorsootöös, 25% tahtsid osaleda. Suur osa neist, kes ei osalenud, ei osanud põhjust välja tuua. 33% vastas, et huviringid ei ole huvitavad. 28% ei osalenud huvihariduses või noorsootöös seetõttu, et neil on muud hobid (küsimustikus oli ühe näitena lisatud arvutimängud). Üldine kooliga rahulolu ja rahulolu koolis pakutavate huviringidega on omavahel seotud.
- 18) Ukraina sõjapõgenike keskmine hinnang koduse keskkonnaga rahulolule oli 4,7 palli viiest. Kodune keskkond on olulises seoses nii õpilase meeleoluga kui ka sellega, kuidas ta tunnetab enda hakkamasaamist. Mida negatiivsem oli koduse keskkonna hinnang, seda tõenäolisemalt oli laps ennast küsitlusele eelnenud paari kuu jooksul alati või tihti kurvana tundnud.

UKRAINA ÕPILASTE RAHULOLU

Üldine rahulolu

Rahuloluküsitlustes uuritakse õpilaste läbisaamist õpetajate ja teiste õpilastega, kodust keskkonda, enesehinnangut, kokkupuudet kiusamisega jpm. Lisaks üksiküsimustele on loodud mitmest küsimusest või väitest koosnevad faktorid, millest üks on kooliga rahulolu. See väljendab, kuidas õpilane üldiselt end koolis tunneb. Faktor hõlmab kolme väidet:

- 1) Koolis on huvitav.
- 2) Tunnen ennast koolis hästi.
- 3) Enamasti lähen ma kooli hea meelelega.

Iga väidet hindasid õpilased viiepalliskaalal: 1) ei ole üldse nõus, 2) pigem ei ole nõus, 3) natuke nõus ja natuke vastu, 4) pigem olen nõus, 5) olen täiesti nõus. Samuti oli võimalik märkida „ei saa/oska vastata“. Neile kolmele väitele antud hinnangute keskmist käsitletakse õpilase **üldise kooliga rahulolu hinnanguna** (edaspidi: koolirahulolu).

Ukraina sõjapõgenike keskmine koolirahulolu oli **3,7** palli viiest. Kas see on hea, rahuldab või murettekitav tulemus? Konteksti mõistmiseks tuleb kõrvutada Ukraina sõjapõgenike vastuseid Eesti laste omadega. Rahuloluküsitlusele vastas 29 239 last, kes ei ole Ukraina sõjapõgenikud (edaspidi Eesti lapsed). Klasside kaupa jagunesid Eesti lapsed järgmiselt: 4. klassist **11 324** last, 8. klassist **11 744** last ja 11. klassist **6 171** last. Eesti laste keskmine koolirahulolu oli **3,3** palli viiest ehk oluliselt madalam sõjapõgenike hinnangust. Võrdlemisel tuleb silmas pidada, et Ukraina haridussüsteem on Eesti omast erinev ning sõjapõgenike olukord on erakorraline. Võiks eeldada, et sõjapõgenike rahulolu on madalam kui Eesti lastel, kuna nad peavad õppima võõras kultuuriruumis ja keeles, kuid paistab, et see loogika ei pea paika. On võimalik, et Ukraina sõjapõgenike praegune suurem koolirahulolu on tingitud sellest, et õpetajad on olnud nende vastu leebemad ning andnud aega uue olukorraga kohaneda. Õpetajad võivad püüda olla sõjapõgenike suhtes eriti toetavad ning pühendada neile aega, mida tavaolukorras iga üksiku õpilase ei jagu. Samas ei saa välistada, et erinevus hinnangutes on tingitud Ukraina õpilaste võrdlusmomendist oma vana kooliga – kogemus, mida Eesti lastel enamasti pole.

Üldine rahulolu: vanus

Ukraina sõjapõgenike keskmine koolirahulolu erines statistiliselt olulisel määral vastaja klassi lõikes (**Joonis 1**). Kõige kõrgem oli 4. klassi õpilaste rahulolu, kõige madalam 8. klassi õpilastel.

Sisukord

Üldine rahulolu

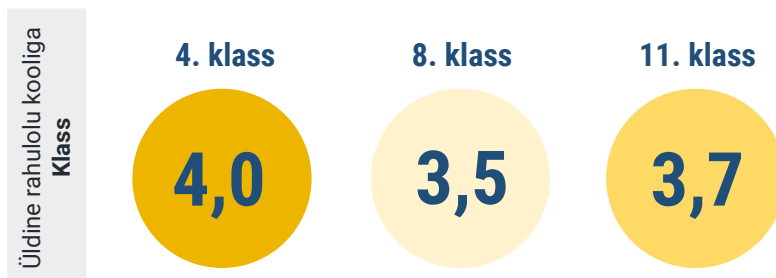
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

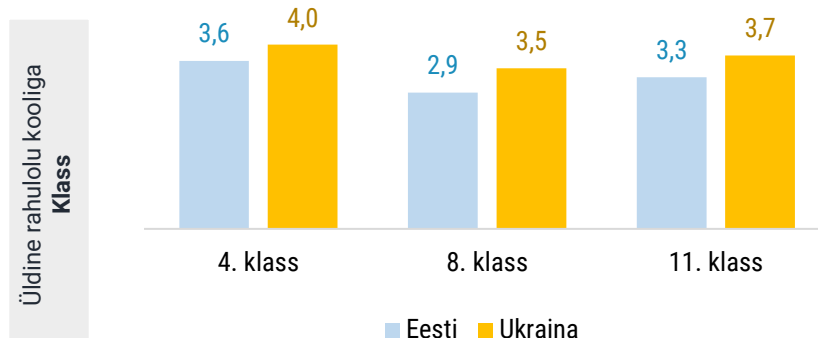
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Joonis 1. Ukraina sõjapõgenike keskmine üldine kooliga rahulolu klassiti.

Rahuloluhinnangu erinevus võib olla tingitud ealistest iseärasustest. 8. klassis käivad enamasti 14-15aastased, ukrainlaste puhul sageli 13aastased. Selles vanuses lapsed soovivad tihti eelkõige vabadust ja iseseisvust, mida koolikeskkond tundub piiravat. Samuti on murdeiga periood, kus otsitakse ennast ning kohanetakse muutustega kehas, mis omakorda tekitab ebakindlust, segadust ja sageli mässumeelsust. Koolikeskkond koos reeglite, ootuste ja kontrolliga võib negatiivseid tundeid tugevdada. 4. ja 11. klassi õpilased olid keskmiselt vähem kriitilised ning Eesti õpilaste hinnangud peegeldavad sedasama (Joonis 2).

Joonis 2. Eesti laste ja Ukraina sõjapõgenike keskmine üldine kooliga rahulolu klassiti.

Ehkki Eesti ja Ukraina laste rahuloluhinnangu kõikumine klassiti järgib sama mustrit, on rahuloluhinnangutes endis selge statistiliselt oluline erinevus kõikide klasside puhul:

Eesti laste üldine rahulolu kooliga oli Ukraina sõjapõgenike rahulolust vähemalt 0,4 palli madalam nii neljandike, kaheksandike kui ka üheteistkümnendike puhul.

Üldine rahulolu: sugu

Kooliga rahulolu ei sõltu kindlasti vaid lapse vanusest. Mõjutajaks võivad olla lapse individuaalsed omadused, tema kodune keskkond või ka see, millises koolis ta käib. Laste arengu puhul võrreldakse väga sageli tüdrukuid ja poisse. 2021. a Eesti õpilaste rahuloluküsitluse analüüsist selgus, et sugu on statistiliselt oluline tegur: poiste ja tüdrukute rahulolu koolielu erinevate aspektidega oli erinev. Ukraina sõjapõgenike puhul see aga nii ei ole. Poiste keskmine koolirahulolu oli 3,8 ja tüdrukutel 3,7 palli, aga see erinevus ei ole statistiliselt oluline (Joonis 3). See tähendab, et erinevus võis olla juhuslik.

Sisukord

Üldine rahulolu

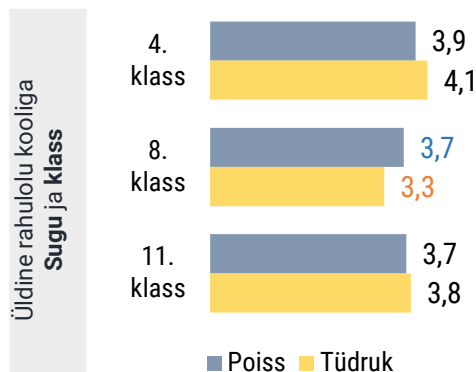
Koolikeskkond

Õppetöö

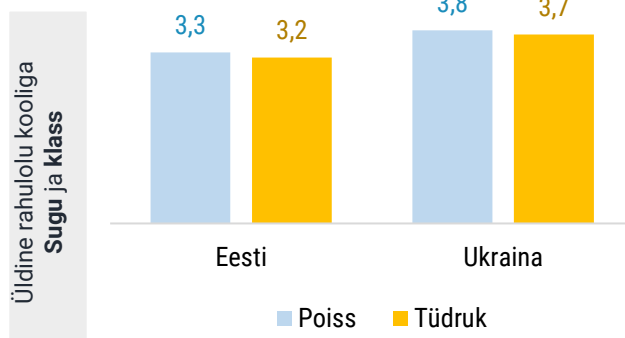
Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Joonis 3. Ukraina sõjapõgenike üldine rahulolu kooliga soo ja klassi järgi

Joonis 4. Eesti laste ja Ukraina sõjapõgenike keskmine üldine rahulolu kooliga soo järgi.

Küll aga erinevad vastused statistiliselt olulisel määral, kui vaadata 8. klassi eraldi: siin saab öelda, et tüdrukute keskmine rahulolu kooliga oli madalam, kui poistel.

Sarnaselt sõjapõgenikele oli ka Eesti poiste keskmine koolirahulolu tüdrukute rahulolust kõrgem. Erinevus on väike (0,1 palli), aga on statistiliselt oluline (**Joonis 4**).

Kuna Eesti laste vastuseid oli tunduvalt rohkem kui sõjapõgenike omi, on nende põhjal võimalik oluliselt väiksemaid erinevusi tuvastada. Siiski pole alust väita, et Eesti poiste ja tüdrukute koolirahulolu hinnangute vahe erineks kuidagi sõjapõgenike omast.

Üldine rahulolu: Ukraina kaugõpe

Pärast sõja algust hakkasid Ukraina koolid üsna kiiresti pakkuma riigist põgenenud lastele kaugõpet. Paljud ukrainlased lootsid, et neil on võimalik peagi kodumaale naasta. seetõttu peeti oluliseks just ukrainakeelset õpet sealse õppekava järgi. Põgenikke vastuvõtavad riigid jäid keerulisse olukorda ning ka Eestis oli vastakaid arvamusi. Ühed leidsid, et sõjapõgenikke tuleks võimalikult kiiresti Eesti ühiskonda sulandada ja kohe Eesti koolidesse eesti keeles õppima suunata. Teised arvasid, et sõjast traumeeritud lastelt ei peaks nõudma täiesti uues keskkonnas õppimist võõras keeles, mida mujal maailmas räägib väga vähe inimesi. Üsna ruttu sai aga selgeks, et sõja kiire lõpp on väga ebatõenäoline ning prioriteediks sai kooliealiste sõjapõgenike Eesti koolidesse suunamine.

Põgenikekriisi alguses jätkas Haridus- ja Teadusministeerium koroonapandeemia tõttu alustatud iganädalast koolide küsitlemist. Küsitlusse lisati sõjapõgenikke puudutavad küsimused. Koolide vastustest selgus, et paljud Ukraina lapsed ei olnud Eesti kooli astudes lõpetanud Ukraina kaugõppes osalemist. Kahes koolis korraga õppimine on väga suur koormus ning see ei ole jätkusuutlik lahendus. Puudus aga info, kui paljud õpilased paralleelselt Ukraina kaugõppes osalevad.

Ukraina kaugõppes osaleb Eesti koolis käimisega paralleelselt

32% 4. klassi

45% 8. klassi

61% 11. klassi õppijatest.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

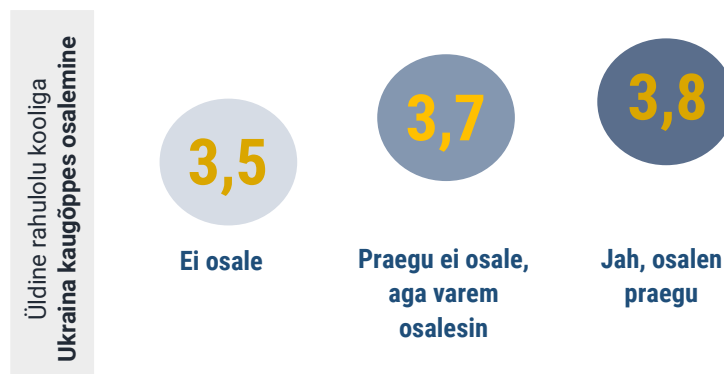
2023. a rahuloluküsimustikku lisati sellekohane küsimus. Küsitluse andmetel osaleb Ukraina kaugõppes 32% 4. klassi õpilastest ning 28% küsitluse hetkel ei osalenud, kuid varem osalesid (Tabel 1). 8. klassi õppijatest vastas 45%, et osalevad Ukraina kaugõppes ning 18% osales mingil perioodil enne küsitlemist. 11. klassis õppijatest õpib samaaegselt Ukraina koolis kaugõppes koguni 61% küsitletutest.

KÜSIMUS: „Kas osaled ka Ukraina kaugõppes?“

Tabel 1. Ukraina sõjapõgenike jaotus Ukraina kaugõppes osalemise järgi.

	4. klass	8. klass	11. klass
Ei osale	39%	36%	29%
Jah, osalen praegu	32%	45%	61%
Praegu ei osale, aga varem osalesin	28%	18%	11%

Kahes koolis paralleelselt käimine suur koormus, mis võib piirata ka võimalust osaleda huvihariduses/-tegevuses ja uute klassikaaslastega läbikäimist. Eesti kool ei pruugi saada koduseks, sest sidemed vana kooliga on tugevamad. Seetõttu oleks ehk ootuspärane, kui kaugõppes osalejate rahulolu kooliga oleks madalam. Rahuloluküsitlus näitas aga vastupidist (Joonis 5):

Joonis 5. Ukraina sõjapõgenike keskmine koolirahulolu ja osalemine Ukraina kaugõppes

Võimalik, et kahes koolis korraga käivate õpilaste rahulolu oli kõrgem, sest nad võrdlevad paratamatult Ukraina kaugõpet Eesti koolis õppimisega. Kui Eesti kool tundub õpilasele meeldivam, võib see rahuloluhinnangut oluliselt tõsta. Ka Haridus- ja Teadusministeeriumi korraldatud koolide küsitluses tõid mõned koolijuhid välja, et sõjapõgenikud hindavad seda, et Eesti koolides on õpetajad nende sõnul kannatlikumad ja rohkem valmis õpilastele õpitavat üle seletama. See ei pruugi muidugi kõigis Eesti koolides nii olla. Samamoodi on kindlasti olemas erineva taseme ja keskkonnaga Ukraina koole. Siiski on Eesti ja Ukraina õppekavad ja tõenäoliselt ka koolikultuur erinevad. On võimalik, et osale õpilastele sobib Eesti kool paremini. Veel tõenäolisemalt on aga oluline tegur, mis räägib Eesti kooli kasuks, õppevorm: Ukraina koolis on sõjapõgenikel võimalik osaleda ainult kaugõppes, mis väga paljudele õpilastele ei sobi. Samas võib erinevus koolirahulolus olla seotud ka hoopis sellega, et kahes koolis korraga jaksavad käia pigem lapsed, kellele meeldib koolis, kelle jaoks on

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

õppimine prioriteet või kellel on koolis kergem kui keskmisel õpilasel. Sel juhul on loogiline, et koolis käimist nähakse positiivsemana.

Üldine rahulolu: Eestis õppimise aeg

Eestis viibivad koolikohuslikus eas sõjapõgenikud koolidesse õppima suunata on äärmiselt oluline. Sama tähtis on, et nad koolides kohaneksid – suudaksid uues keskkonnas teadmisi omandada, tunneksid ennast osana kollektiivist, oleksid motiveeritud ja mõistaksid, et koolis käimine on vajalik. Seepärast on muretekitav, et rahuloluküsitluse andmetel sõjapõgenike rahulolu kooliga ajas väheneb (**Joonis 6**). See tähendab, et vaid mõned kuud koolis käinud õpilased on märgatavalt rohkem rahul kui need, kes on Eesti koolis käinud kauem. Kui kuni 3 kuud koolis käinute keskmine rahulolu oli 3,9

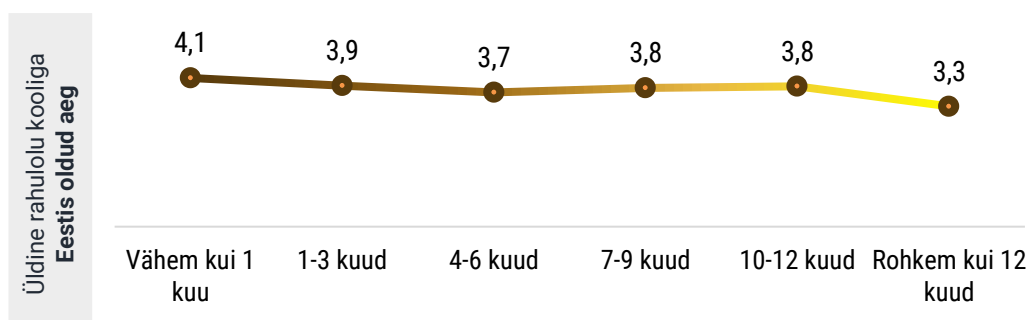
palli, siis üle 12 kuu käinute puhul oli see vaid 3,3 palli. See erinevus on ka statistiliselt oluline. **Joonis 6** näitab küll erandit 4-6 kuud Eestis õppinute puhul, kuid langustrend on siiski üsna selge.

Kuni 3 kuud Eesti koolis käinud sõjapõgenike keskmine rahuloluhinnang oli

3,9

Üle 12 kuu käinutel aga

3,3

Joonis 6. Ukraina sõjapõgenike keskmine üldine rahulolu kooliga vastavalt Eesti õpingute kestusele.

Tulemuse mõistmiseks on vajalik täpsemalt teada vastajate jaotust: nii nende seas, kes olid siin õppinud kuni 3 kuud, kui ka nende seas, kelle õpitee Eestis oli kestnud üle aasta, oli 11. klassi õpilasi väga vähe (**Tabel 2**).

Tabel 2. Rahuloluküsitlusele vastanud Ukraina sõjapõgenike jaotus vastavalt Eesti õpingute kestusele.

Eestis oldud aeg	4. klass	8. klass	11. klass	Kokku
Vähem kui 1 kuu	6	5		11
1-3 kuud	33	23	3	59
4-6 kuud	101	104	27	232
7-9 kuud	97	133	47	277
10-12 kuud	67	47	14	128
Rohkem kui 12 kuud	51	36	3	90
Kokku vastajaid	355	348	94	797

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

See tähendab, et statistiliselt seos koolirahulolu ja Eesti õpingute kestuse vahel on olemas eelkõige 4. ja 8. klassi õpilaste puhul. Samas on igas rühmas (vähem kui 1 kuu ja 1-3 kuud Eestis viibinute liitmisel) olnud piisavalt vastanuid, et pidada tulemusi oluliseks. Seega on üheks murekohaks see, et

Ukraina sõjapõgenike üldine rahulolu Eesti kooliga väheneb ajas.

Üldine rahulolu: õppekeel

Koos otsusega, et Eestis elavad koolikohuslikus eas Ukraina sõjapõgenikud peavad käima Eesti koolis, tekkis õppekeele küsimus. Ukraina sõjapõgenikud ei ole koduse keele osas homogeenne rühm – paljud sõjapõgenikud on venekeelsetest peredest. Samuti on ukraina keel tunduvalt sarnasem vene keelega kui eesti keelega. Seetõttu oleks enamiku ukrainlaste jaoks lihtsam õppida vene õppekeelega koolis. Sidusama ühiskonna mõttes oleks aga mõistlikum lõimida sõjapõgenikud võimalikult ruttu eesti keeleruumi, vältimaks eraldumist isoleeritud rühmaks. Seetõttu otsustati panustada keeleõppele ning seati eesmärgiks, et sõjapõgenikud saaksid hakkama eesti keeles õppimisega. 83% rahuloluküsitlusele vastanutest õpib vähemalt osaliselt eesti keeles (**Tabel 3**). Täiesti võõras keeles keeruliste kontseptsioonide mõistmine pole lihtne, seetõttu on õigustatud küsimus, kas Ukraina sõjapõgenikud, kes õpivad eesti keeles, on kooliga vähem rahul.

Tabel 3. Rahuloluküsitlusele vastanud Ukraina sõjapõgenike jaotus õppekeele järgi.

Õppekeel	Kokku	4. klass	8. klass	11. klass	Kokku	4. klass	8. klass	11. klass
Ainult eesti	251	171	72	8	31%	48%	21%	9%
Ainult vene	97	11	82	4	12%	3%	24%	4%
Osaliselt ukraina	201	0	129	72	25%	0%	37%	77%
Ei ole vene	360	171	153	36	45%	48%	44%	38%
Kokku	797	355	348	94				

31% küsitlusele vastanud sõjapõgenikest õpib ainult eesti keele ja 12% ainult vene keeles. Veerand õpib vähemalt osaliselt ukraina keeles. Neid, kelle õppekeeleks ei ole vene keel, oli 45%. Kui vaadata tulemusi, eristades klasse, tuleb silmas pidada vastuste jaotust. Näiteks rääkides osaliselt ukraina keeles õppijatest tähendab see vaid 8. ja 11. klassi sõjapõgenikke. 4. klassis käijate seas osaliselt ukraina keeles õppijaid ei ole. Ainult eesti ja ainult vene keeles õppijate puhul jäävad peaaegu täielikult välja üheteistkümnendikud.

Vaadates üldist kooliga rahulolu, kujunevad välja kaks rühma: ainult eesti või ainult vene keeles õppijad ja teised. Nende rühmade vahel on oluline erinevus.

Need õpilased, kes õpivad ainult kas vene või eesti keeles, olid kooliga keskmiselt vähem rahul, kui need, kes õpivad mitmes õppekeeles või mõnes muus õppekeeles.

Kui vaadata eraldi veel ainult eesti ja ainult vene keeles õppijaid, selgub, et ainult eesti keeles õppijad olid kõige vähem kooliga rahulolev rühm (**Joonis 7**).

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja
noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

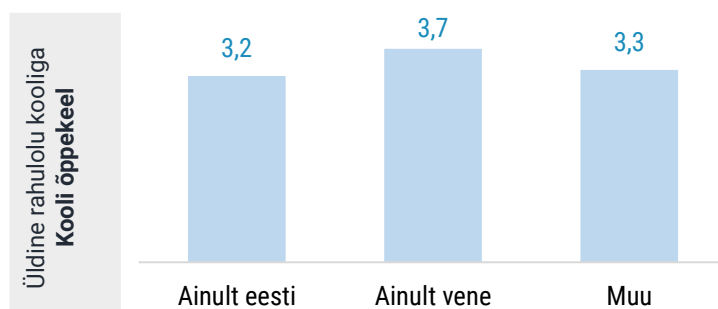

Joonis 7. Ukraina sõjapõgenike keskmine üldine rahulolu kooliga õppekeele järgi.

Erinevus võib olla tingitud sellest, et täiesti võõras eesti keeles õppimine on nii keeruline, et õpilastel on raske, tekib stress ja väheneb rahulolu. Samuti võib tugev keelebarjäär põhjustada isoleerumist. Ainult eesti õppekeelega koolides võib sõjapõgenik end eriti üksikuna tunda siis, kui koolis ei ole ukrainlastest töötajaid või teisi sõjapõgenikke.

Vene õppekeelega koolides võib aga Ukraina-Vene sõja tõttu olla pingelisem keskkond. Koolijuhid on andnud märku juhtumitest, kus Ukraina ja Vene õpilased ei saa sõja kohta eriarvamuste tõttu omavahel läbi. On esinenud ka üksikuid füüsilise vägivalda juhtumeid. Samuti võib sõjapõgenikel olla siiski raske venekeelsetest tundides kaasa teha, kui nende kodune keel ei ole vene keel.

Eesti laste puhul on erinevused õpilaste õppetöö tulemustes vastavalt kooli õppekeelele olnud probleemiks juba pikka aega. 2018. a PISA tulemused näitasid, et vene keeles õppivate õpilaste tulemused on tunduvalt nõrgemad eesti keeles õppijate tulemustest. Kooliga rahulolu on küsitluse põhjal aga just vene õppekeelega koolides õppijatel statistiliselt olulisel määral kõrgem kui mõne muu keele või keelte kombinatsioonidega koolis õppijatel (Joonis 8).

Joonis 8. Eesti laste keskmine üldine rahulolu kooliga õppekeele järgi.

Erinevus ei tulene ka sellest, et eri õppekeelega vastanute vanuseline jaotus on erinev. Joonis 9 näitab, et vene õppekeelega õpilaste keskmine koolirahulolu on suurem nii neljandas kui kaheksandas klassis. Seega ei lange Ukraina sõjapõgenike ja Eesti laste koolirahulolu ja õppekeele seosed kokku.

Sisukord

Üldine rahulolu

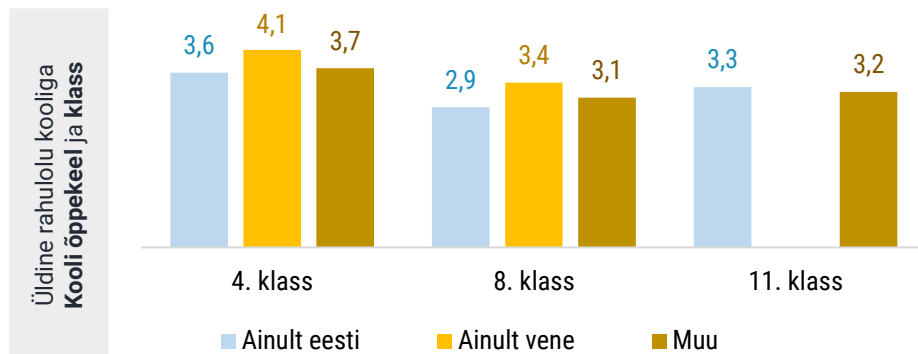
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

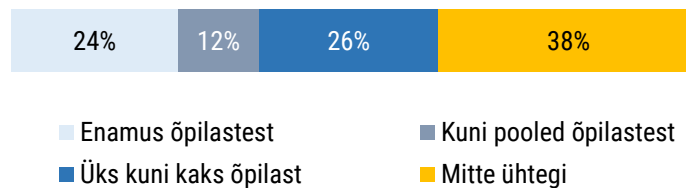

Joonis 9. Eesti laste keskmine üldine rahulolu kooliga õppekeele ja klassi järgi.

Üldine rahulolu: klassikaaslaste kodune keel ja rahvus

Ukraina sõjapõgenikud õpivad Eestis väga erinevates keskkondades, näiteks Vabaduse koolis on pea kõik õpilased sõjapõgenikud, paljudes teistes koolides võib sõjapõgenik õppida klassis, kus kõik teised on eestlased.

KÜSIMUS: „Kas Sinu klassis õpib Sinust erineva keele ja rahvusega õpilasi?“

Joonis 10. Ukraina sõjapõgenike jagunemine klassi keelelise ja kultuurilise koosseisu järgi.

Joonis 10 näitab, et Ukraina sõjapõgenike puhul ei ole tegu samasuguse koolikeskkonnaga nagu eelnevate rahuloluküsitluste puhul. 38% vastanud sõjapõgenikest õpib klassis, kus ei ole mitte ühtegi neist erineva keele või kultuuriga õpilast – see näitab Vabaduse Kooli õpilaste suurt osakaalu vastanute seas. Vabaduse Kool tegutseb aga alles esimest aastat ja on väga võimalik, et sealne keskkond muutub, kui koolikollektiiv rohkem kokku kasvab. Ka seda tuleb rahulust rääkides silmas pida.

Joonis 11. Ukraina sõjapõgenike koolirahulolu seos klassi rahvuslik-kultuuriline koosseisuga

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

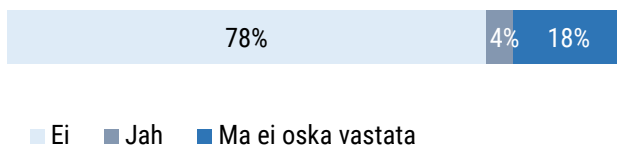
Kui vaadata üldist kooliga rahulolu (**Joonis 11**), siis selgub, et tegelikult ei mängi rolli, kas sõjapõgenik õpib klassis koos ainult Eesti lastega, ainult Ukraina lastega või mitmest rahvusest klassikaaslastega. Kuigi need, kelle klassis on üks-kaks erineva keele- ja kultuuritaustaga õpilast, on keskmiselt 0,1 palli võrra kõrgema rahuloluhinnanguga, ei ole see erinevus statistiliselt oluline - seega saab öelda, et

sõjapõgenike rahulolu kooliga ei mõjuta see, kui suur osa klassikaaslastest on neist erineva rahvusega ja pärit teisest kultuuriruumist.

Üldine rahulolu: erivajadused

Kui pärast sellist traumat nagu sõja eest kodust põgenemine on võõras riigis võõras keeles õppimine vaieldamatult väga raske, on olukord veel keerulisem, kui lapsel on ka erivajadus, mis õppimist mõjutab.

KÜSIMUS: „Mõne lapse õppimist võib mõjutada haigus või erivajadus. Näiteks vajab ta abivahendit, et liikuda, näha või kuulata. Vahel on erivajadus selline, et lapsel on raske koos teistega tunnis olla või samamoodi õppida. Vahel on lapsel abiks mõni tugiisik või ta õpib oma väiksemas rühmas. Kas Sinul on mõni haigus või erivajadus, mis mõjutab õppimist?“

Joonis 12. Ukraina sõjapõgenike jagunemine vastavalt sellele, kas endal hinnati olevat erivajadust.

78% rahuloluküsitluse vastanud sõjapõgenikest ei tundnud, et neil oleks mõni õppimist segav erivajadus. 4% märkisid, et neil on selline erivajadus, koguni 18% ei osanud aga sellele küsimusele vastata. Pooled „ma ei oska vastata“ vastused on 4. klassi õpilastelt ja vaid 4% 11. klassi õpilastelt (**Tabel 4**). 4. klassi õpilaste puhul on ootuspärane, et nad ei pruugi aru saada, mida erivajadus tähendab. Erivajaduse küsimusele „jah“ vastanud õpilaste jaotus on veel rohkem 4. klassi poole kaldu; 11. klassi vastused on paratamatult väiksema mõjuga, kuna ühe-teistkümnendikke on vähem.

Tabel 4. Erivajadusega ja erivajaduseta Ukraina sõjapõgenike jaotus klassiti.

Erivajadus	4. klass	8. klass	11. klass
Ei	42%	44%	14%
Jah	59%	38%	3%
Ma ei oska vastata	51%	45%	4%

Erivajaduse küsimus on oluline, sest nende rahuloluhinnang, kes vastasid, et neil erivajadust ei ole, oli statistiliselt olulisel määral kõrgem kui teistel (**Joonis 13**). Tähelepanu väärib ka see, et nende vastused, kes märkisid, et neil on erivajadus,

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

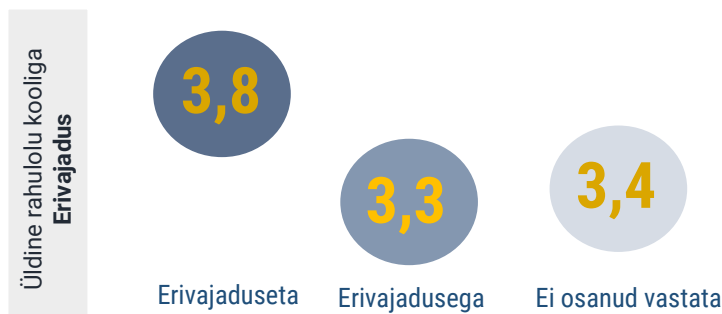
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

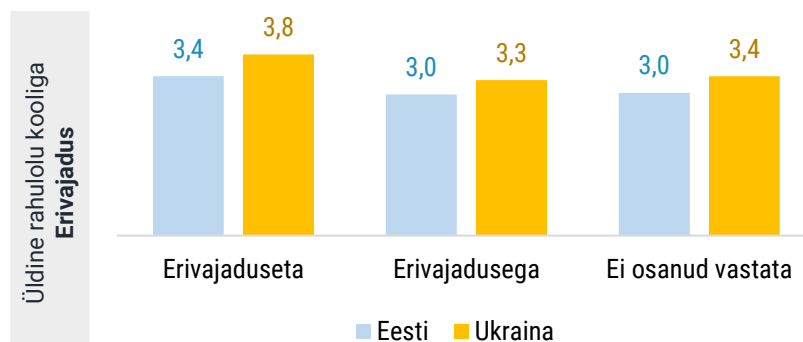
Kodune keskkond

ei erinenud nende vastustest, kes ei osanud erivajaduse küsimusele vastata. Pole aga võimalik öelda, kas see tähendab, et need, kes ei osanud vastata, on enamasti ikkagi erivajadusega.

Joonis 13. Ukraina sõjapõgenike keskmine koolirahulolu sõltuvalt sellest, kas õpilane märkis, et tal on erivajadus või mitte.

Leitud erinevus ei ole ainult sõjapõgenike vastustes. Kaasava hariduse teemad on keerulised ja olulised Eesti haridussüsteemis ning seda peegeldavad Eesti laste vastused: ka nende puhul oli erivajaduseta laste keskmine üldine kooliga rahulolu statistiliselt olulisel määral erivajadusega laste rahulolust kõrgem (**Joonis 14**).

Joonis 14. Eesti ja Ukraina laste keskmine üldine rahulolu kooliga sõltuvalt sellest, kas õpilane märkis, et tal on erivajadus või mitte.

Ka Eesti laste vastuste puhul kehtib see, et erivajaduse küsimusele „jah“ vastanute keskmine rahuloluhinnang ei erine nende keskmisest hinnangust, kes erivajaduse küsimusele vastata ei osanud.

Üldine rahulolu: kodune keel

Ukraina-Vene sõda tõi selgelt esile, kui oluliselt mõjutab Ukrainat suure vene kogukonna olemasolu. Vene rahvusega Ukraina elanike seas on märkimisväärne osa neid, kes Venemaad toetavad. Ukrainas on ka alad, mida peetakse „venemeelseteks“ ning sõjapõgenike suhtumine Vene agressiooni võib olla erinev, kui põgenetud on nendelt aladelt. See võib tekitada konflikti nii teiste sõjapõgenikega kui ka sihtriigi elanikega. Ei saa välistada, et juba vene keeles rääkimine võib tekitada eelarvamusi ja isegi viha. Koole küsitledes selgus, et koolidel on mitmeid näiteid, kus sõjapõgenikega on keeruline, sest eesti keelt nad ei oska, inglise keele tase ei ole hea ja vene keeles keeldutakse rääkimast. Eesti

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

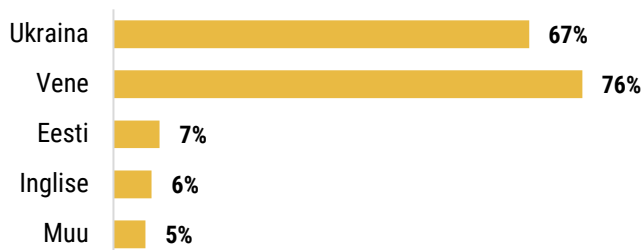
Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

lapsed ja ka Ukraina rahvusest sõjapõgenikud võivad vene rahvusest õpilastesse negatiivsemalt suhtuda, venekeelsetes koolides võib olla aga vastupidi. Seega tekib küsimus, kas sõjapõgeniku kogemus Eesti koolis sõltub ka tema rahvusest ja Ukraina elukoha asukohast. Rahuloluküsitluses paraku neid küsimusi ei küsitud, seega saab tulemusi võrrelda vaid koduse keele järgi.

KÜSIMUS: „Mis keeles Sa oma kodus räägid?“

Joonis 15. Ukraina sõjapõgenike jagunemine koduse keele järgi.

Küsitluses ei olnud küsitud emakeelt ega peamist kodust keelt ega emakeelt ning paljud vastajad märkisid mitu keelt. Vastanud sõjapõgenikest 67% räägib kodus mh ukraina keeles, 76% mh vene keeles (Joonis 15). Küsimus ei täpsustanud, kas mõeldud oli Ukraina kodu, Eesti kodu või midagi muud, seega võib ka vastajate tõlgendus olla erinev. Võimalik, et kodus räägitakse vene keelt, sest korteri-kaaslased või naabrid on eestlased või venelased, kes ukraina keelt ei oska. Sel juhul võis vastaja märkida kodus kõneldavaks keeleks vene keele, kuigi tema emakeeleks on tegelikult ukraina keel. Näiteks 7% vastas, et räägivad kodus ka eesti keelt. Ei ole teada, kas nende üks vanem on eestlane, nad elavad Eesti pere juures või on põhjuseks midagi muud.

Seega on informatiivsem vaadata, kui palju oli vastanute seas neid, kes räägivad kodus vene keelt, aga mitte ukraina keelt ja vastupidi (Tabel 5).

Tabel 5. Ukraina sõjapõgenike jaotus koduse keele järgi.

	Arv	Osakaal
Kodus räägitakse vene keelt, aga mitte ukraina keelt	232	19%
Kodus räägitakse ukraina keelt, aga mitte vene keelt	164	14%

19% küsitletud sõjapõgenikest räägivad kodus vene keelt, kuid mitte ukraina keelt. Neid, kes räägivad ukraina keelt ja mitte vene keelt, oli veidi vähem – 14%.

Joonis 16. Ukraina sõjapõgenike keskmine üldine kooliga rahulolu koduse keele järgi.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

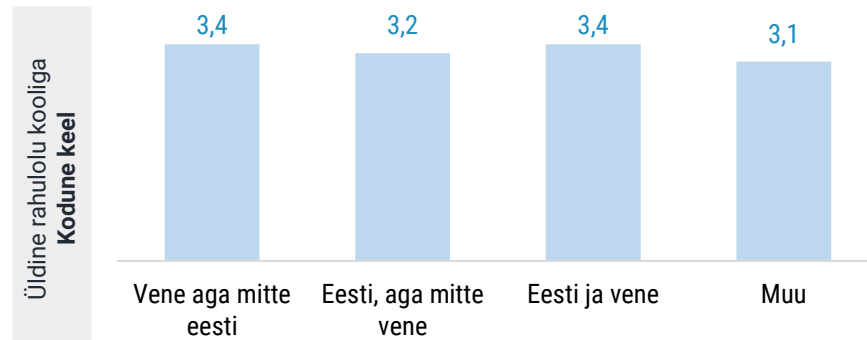
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Kodus ukraina keelt ja mitte vene keelt kõnelevate õpilaste koolirahulolu oli veidi kõrgem kui neil, kes kodus räägivad vene keeles, aga mitte ukraina keeles (**Joonis 16**). Erinevuse statistiline olulisus oli aga väga piiri peal ($p = 0,058$; selles aruandes loetakse statistiliselt oluliseks erinevuseks $p \leq 0,05$).

Seega ei saa kindlalt väita, et Ukraina sõjapõgenikest õpilaste rahulolu sõltub nende kodusest keelest – ega ka seda, et see ei sõltu.

Küll aga on võimalik õpilaste rahuloluküsitluse vastustest tuvastada koolirahulolu ja koduse keele seost Eesti laste puhul (**Joonis 17**).

Joonis 17. Eesti laste keskmine üldine kooliga rahulolu koduse keele järgi

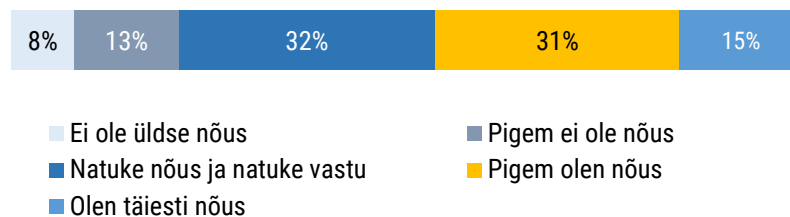
Õpilased, kelle koduseks keeleks on ainult eesti keel, olid kooliga keskmiselt vähem rahul kui õpilased, kes räägivad kodus kas ainsa või ühe keelena vene keelt. Kõige rahulolematumad olid õpilased, kelle koduseks keeleks ei ole ei eesti ega ka vene keel. Erinevused ei ole siiski väga suured.

Koolikeskkond

Eespool on analüüsitud kooliga rahulolu eri rühmades nagu klass, kodune keel, õppekeel, sugu jne. On oluline aru saada, kas on sõjapõgenike rühmi, kelle rahulolu on võrreldes teistega märgatavalt madalam ja kes vajavad seetõttu rohkem tähelepanu. Ukraina sõjapõgenikud moodustavad ühe rühma, kelle olukord erineb väga tugevasti teistest õpilastest ja kes kindlasti kõrgendatud tähelepanu vajavad. Siiski näitasid juba koolijuhtide vastused HTMi korraldatud koolide küsitlusele, et sõjapõgenike kohanemine on väga erinev. Suures osas on see seotud lapse endaga, kuid küsitluse põhjal võib rolli mängida ka kool – osa koolide kogemus on selgelt positiivsem kui teiste. See, millised tegurid on kõige suuremateks mõjutajateks, vajab põhjalikku analüüsi. Ka rahuloluküsitlus sisaldab mitmeid koolikeskkonnaga seotud küsimusi.

Koolikeskkond: teiste õpilastega läbisaamine

VÄIDE: „Kaasõppijad hoolivad minust.“

Joonis 18. Ukraina sõjapõgenike jaotus vastavalt sellele, kas vastaja tajus kaasõppijate hoolivust.

46% rahuloluküsitlusele vastanud sõjapõgenikest vastas, et nad on täiesti nõus või pigem nõus väitega, et kaasõppijad hoolivad neist (**Joonis 18**).

Osa vastajatest oli Eesti koolis käinud veel vähe aega, mistõttu on võimalik, et sõprussuhteid või isegi lähemat tutvust poldud veel jõutud luua. Samas oli suurem osa vastajatest siiski Eesti koolis käinud juba vähemalt 4 kuud. Suhelda eakaaslastega, kes räägivad teises keeles, on üles kasvanud erinevas kultuuriruumis ega ole kunagi pidanud sõja eest põgenema, võibki olla keeruline.

Siiski ei näita andmed, et vastused erineks olenevalt sellest, kas klassis on ainult sõjapõgenikud või näiteks on sõjapõgenik üksi klassis koos Eesti lastega (**Joonis 19**).

Alla poole

sõjapõgenikest õppijatest tundis, et nende kaasõppijad hoolivad neist.

Sisukord

Üldine rahulolu

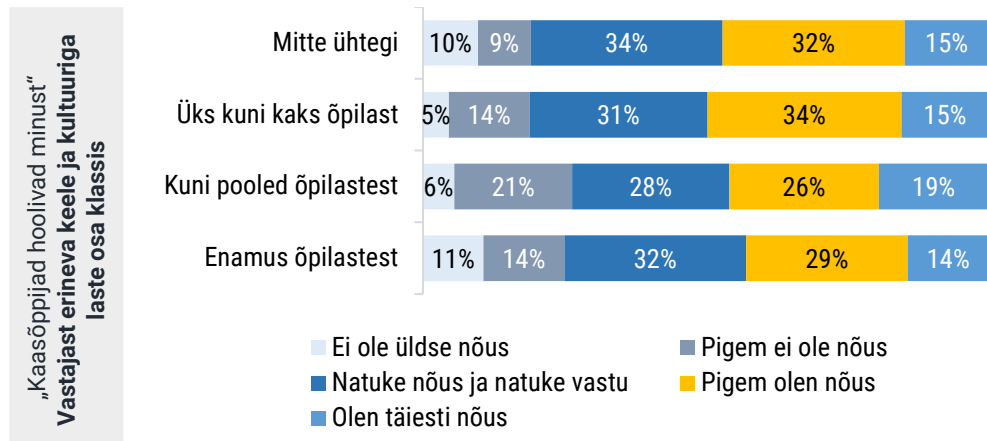
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

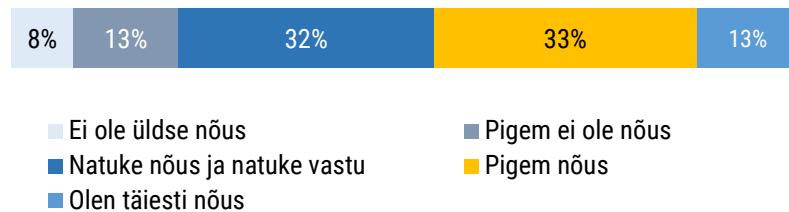
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Joonis 19. Kaasõppijate hoolivuse tunnetamise seos klassi keele- ja kultuurikeskkonnaga.

On võimalik, et paljud mured ei ole seotud sõjapõgenikustaatusiga, vaid üldisemate teguritega, nagu vanus, vanemate haridustase, pere sotsiaalmajanduslik olukord jms. Eesti laste jaotus (Joonis 20) sama väitega nõustumises oli väga sarnane Ukraina sõjapõgenike omale (Joonis 18). See toetab oletust, et põgenikustaatus, kultuuriline taust ja võõras keskkond ei ole kaasõppijate hoolivuse tunnetamise olulised tegurid. Võimalik, et see on tavaline nüüdisaja noore inimese kogemus – on positiivsemaid ja negatiivsemaid inimesi, sotsiaalsetes situatsioonides paremini ja halvemini hakkamasaajaid, introverte ja ekstraverte jne.

Joonis 20. Eesti õpilaste jaotus kaasõppijate hoolivuse tunnetamise järgi.

Üldist kooliga rahulolu vaadates ei ole võimalik täpselt teada, millel õpilaste hinnang põhines. Siiski tuleb Ukraina sõjapõgenike vastuste võrdluses välja olulisi mõjutajaid, millest üks ongi läbisaamine kaasõpilastega.

Mida rohkem õpilased tundsid, et nende koolikaaslased neist hoolivad, seda kõrgem oli ka nende üldine kooliga rahulolu.

Need, kes ei tunne, et kaasõppijad neist hoolivad, hindasid koolirahulolu keskmiselt 2,7 palliga (Joonis 21). Nende, kes täiesti nõustusid, et kaasõpilased neist hoolivad, keskmine rahulolu oli 1,7 palli kõrgem.

Sisukord

Üldine rahulolu

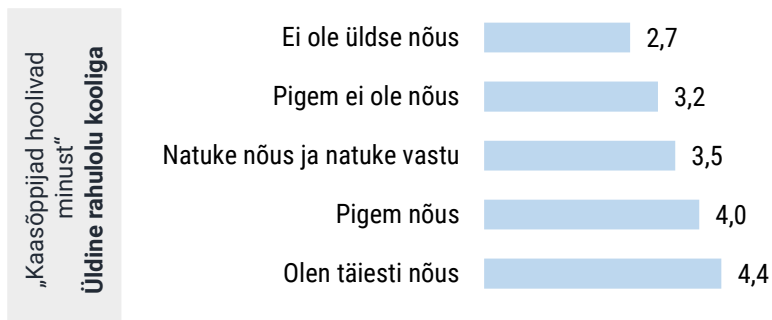
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

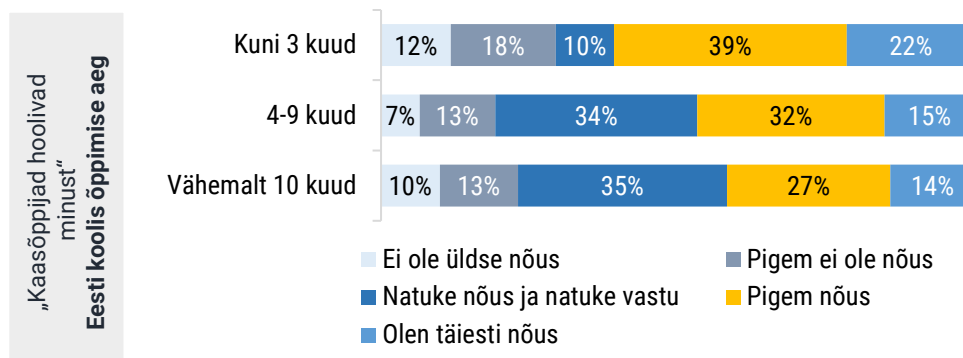
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Joonis 21. Ukraina sõjapõgenike koolirahulolu seos kaasõppijate hoolivuse tajumisega.

Sõjapõgenike vastused kaasõppijate hoolivuse kohta erinesid veidi olenevalt sellest, kui kaua nad olid Eesti koolis õppinud (**Joonis 22**). Alles kooli läinud õpilastest tundis tunduvalt suurem osa, et koolikaaslased neist hoolivad, võrreldes nendega, kes olid Eesti koolis käinud vähemalt 4 kuud. Kauem Eestis õppinud tundsid oluliselt enam, et väide kohati vastab tõe ja kohati mitte. See on üsna loogiline, sest aja jooksul tutvutakse üha rohkemate kaasõppijatega ja õpitakse neid paremini tundma; kõigiga kogu aeg väga hästi läbi saamine on paratamatult keeruline. Aja möödudes tajutakse oma kohta klassis paremini ning suhted teistega muutuvad mitmetahulisemaks. Kui alles kooli astudes võib teiste suhtumine olla eelkõige seotud sõjapõgeniku või uustulnuka staatusega, siis ajaga need üldistused tõenäoliselt kaovad ning suhtumine oleneb rohkem inimesest endast. Seda põhjendust toetab jällegi Eesti laste vastuste sarnasus sõjapõgenike omadega (**Joonis 20**).

Joonis 22. Kaasõppijate hoolivuse tunnetamise seos Ukraina sõjapõgenike Eestis õppimise kestusega

Rääkides klassikaaslastega läbisaamisest on kindlasti oluline eristada õpilaste vanust. Eri vanuses on inimestel eakaaslastega väga erinevad suhted ning see, mille alusel suhe kujuneb, muutub sageli vanuse kasvades oluliselt. Kuna vastanute arv ei ole igas rühmas piisavalt suur, et järeldusi teha, on klasside kaupa analüüsidest vastused kombineeritud kolme rühma: liideti väitele „kaasõppijad hoolivad minust“ „olen täiesti nõus“ või „pigem nõus“ vastanute arvud ning „ei ole üldse nõus“ ning „pigem ei ole nõus“ vastanute arvud.

Sisukord

Üldine rahulolu

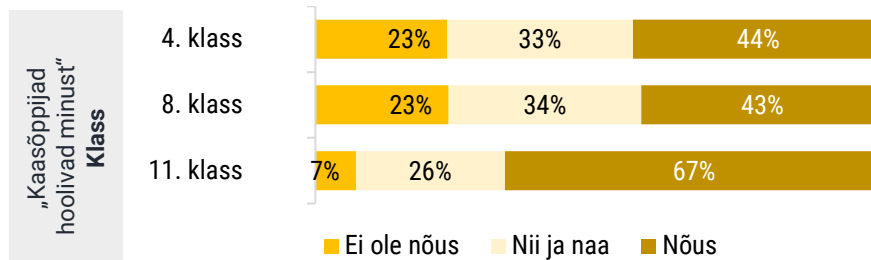
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

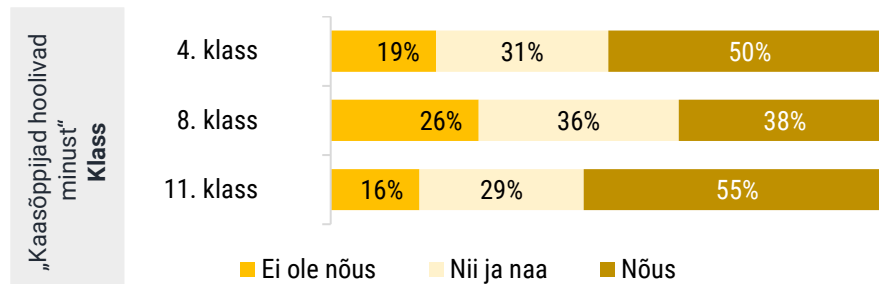
Kodune keskkond

Joonis 23. Ukraina sõjapõgenike tunnetus kaasõppijate hoolivusest klassiti.

Selgub, et vastused olid neljandas ja kaheksandas klassis väga sarnased. Statistiliselt olulisi erinevusi ei esinenud. Samas 11. klassi õpilased vastasid selgelt erinevalt. Gümnaasiumiharidus ei ole kohustuslik, seetõttu käib meie gümnaasiumides oluliselt vähem sõjapõgenikke kui põhikoolides. Gümnaasiumitasemel ei ole muud võimalust kui õppida eesti keeles, samas on sel tasemel võõrkeeles teadmiste omandamine keeruline katsumus. Sellest tingituna on väga oluline ka gümnaasiumiastmes õppivatele sõjapõgenikele tähelepanu pöörata. Rahuloluküsitluse tulemused annavad lootust, et vähemalt kaasõppijatega saavad 11. klassis käivad sõjapõgenikud hästi läbi ja nad tunnevad ennast osana kollektiivist. 67% 11. klassis käivatest küsitlusele vastanutest tundis, et kaasõppijad hoolivad neist, ja vaid 7% märkis, et nad ei ole esitatud väitega nõus.

Eesti laste vastused jagunevad klassiti aga teisiti (**Joonis 24**). Ehkki ka nende puhul tundsid 11. klassi õpilased kõige enam, et kaasõppijad hoolivad neist, on hoolivust tajunute osakaal 12 protsendipunkti väiksem kui Ukraina sõjapõgenike puhul. 8. klassi õpilastest tundis hoolivust aga vaid 38% ning üle veerandi ei olnud kaasõppijate hoolivuse kohta esitatud väitega nõus.

Joonis 24. Eesti laste tunnetatud kaasõppijate hoolivus klassiti.

Kuna klasse eristamata langesid Ukraina sõjapõgenike ja Eesti laste vastused väga suures osas kokku, on raske öelda, miks klasside kaupa vaadates tekib erinevus. Seda tasuks uuesti analüüsida järgmise rahuloluküsitluse andmete põhjal.

Teiste õpilastega läbisaamise kohta esitati veel väiteid, näiteks „ma saan klassikaaslastega hästi läbi“. Selle väite puhul oli positiivseid vastuseid oluliselt enam kui eelnevalt analüüsitud väite puhul (**Joonis 25**); läbisaamist klassikaaslastega pidas heaks lausa 67% neljandikest. 8. klassi puhul oli nõustujaid vähem (60%), kuid siiski oluliselt rohkem kui hoolimise kohta käiva väite puhul. Kuigi 11. klassi sõjapõgenike vastused ka eelnevalt analüüsitud väitele olid positiivsed, tundis veel suurem osa neist, et saavad klassikaaslastega hästi läbi.

Sisukord

Üldine rahulolu

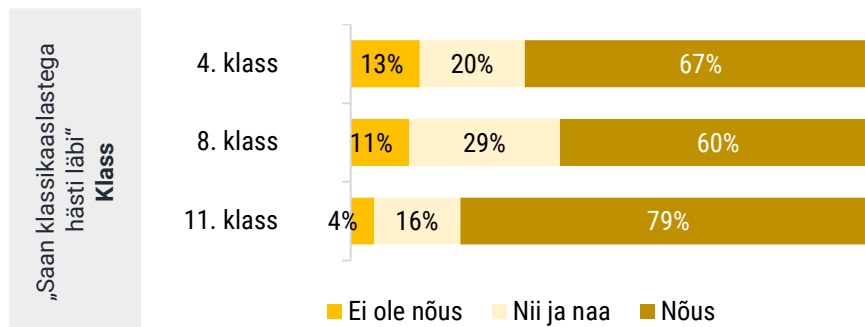
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

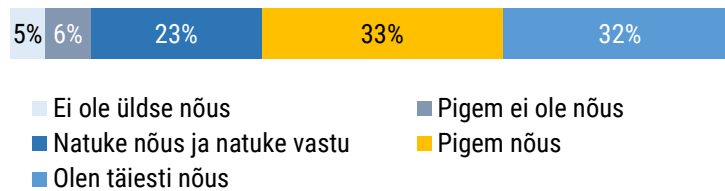
Kodune keskkond

Joonis 25. Ukraina sõjapõgenike läbisaamine oma klassikaaslastega klassiti.

Selline vastuolu viitab ehk sellele, et eriti nooremad õpilased ei pea üksteisest hoolimist tingimata hea läbisaamise eelduseks. On võimalik, et väide, et kaasõppijad hoolivad neist, on noorematele teismelistele liiga tugeva tähendusega, mistõttu ka nõustujaid oli vähem. Võib-olla tunnetavad nad seda intiimsemana kui lihtsalt hästi läbisaamist. Võimalik aga, et erinevus on tingitud hoopis sellest, et esimene väide käis kaasõppijate kohta ja teine klassikaaslaste kohta. Esimene rühm on tõenäoliselt suurem kui teine. Suurtes koolides ongi ilmselt liiga palju lootust, et kogu koolipere üksteist tunneks, rääkimata hoolivuse väljendamisest. Tõenäolisem on aga see, et vastatakse siiski nende kaasõppijate põhjal, keda vastaja tunneb. Kaasõppijatega läbisaamise väite vastused ilma rühmitamata olid järgmised:

VÄIDE: „Saan klassikaaslastega hästi läbi.“

Joonis 26. Ukraina sõjapõgenike läbisaamine oma klassikaaslastega.

Alla poole vastanud sõjapõgenikest tunnevad, et kaasõppijad hoolivad neist, 65% aga peavad oma läbisaamist klassikaaslastega heaks (**Joonis 26**). 11% esitatud väitega ei nõustunud. Eesti laste vastustega võrdlemine on nende küsimuste puhul oluline, et mõista, kas see, et 35% vastanutest klassikaaslastega läbisaamist heaks ei pea või peavad vaid osaliselt, on põhjus muretsemiseks. Ei ole teada, kas sõjapõgenikud, kes väitega ei nõustunud, ei teinud seda seetõttu, et neil pole õnnestunud luua sõprussuhteid või hoopis seetõttu, et neid tõrjutakse ega võeta omaks.

Eesti laste vastuste jaotus esitatud väitele oli aga jällegi Ukraina sõjapõgenike omale üsna sarnane (**Joonis 27**). Veidi suurem oli nende osakaal, kes on väitega pigem nõus või nõus ehk kes hindasid oma läbisaamist klassikaaslastega heaks. Erinevus oli 7 protsendipunkti.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

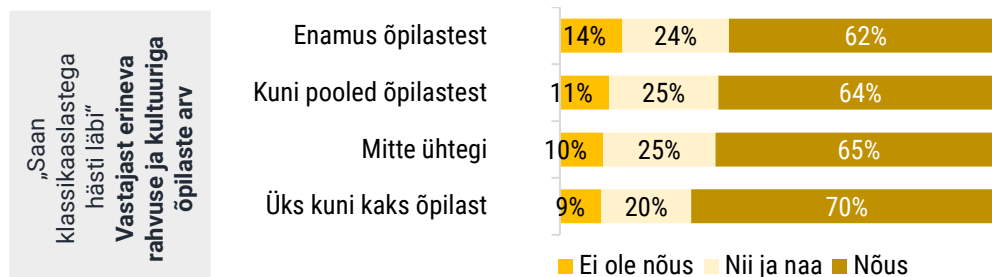

- Ei ole üldse nõus
- Pigem ei ole nõus
- Natuke nõus ja natuke vastu
- Pigem nõus
- Olen täiesti nõus

Joonis 27. Eesti laste läbisaamine oma klassikaaslastega.

Klassi rahvuslik-kultuurilist koosseisu vaadates ei esinenud statistiliselt olulisi erinevusi (Joonis 28). Seega kuigi jooniselt paistavad väikesed erinevused,

ei saa öelda, et see, kui palju on teisi sõjaõgenikke või Eesti lapsi klassis, mõjutaks, milline on sõjapõgenike läbisaamine klassikaaslastega.

Joonis 28. Ukraina sõjapõgenike läbisaamine oma klassikaaslastega ja klassi kultuurilisest-keelilisest koosseis.

Samuti ei olenenud klassikaaslastega läbisaamine sellest, kas osaleti Ukraina kaugõppes või mitte.

Koolikeskkond: kiusamine

Koolikeskkonna üks tõsisem mure on kiusamine, mis võib tähendada solvamist, ähvardamist, löömist, lükkamist, ignoreerimist, asjade äravõtmist jms. Rahuloluküsitlused on näidanud, et kiusamine on Eesti koolides suur probleem: 2021. a andmete põhjal on 35% 4. klassi õpilastest vähemalt ühe korra kogenud kiusamist ja mõnitamist, 30% on kogenud füüsilist vägivalda. Vanuse kasvades kiusatud õpilaste osakaal väheneb, kuid nt veerand 8. klassi õpilastest vastas, et nende asju on vähemalt korra meelega lõhutud. Gümnaasiumiastmes on kõige levinum kiusamise viis Internetis solvamine, mõnitamine jms pahatahtlik tegevus. Ootuspäraselt on kiusamisel õpilaste rahulolule väga suur mõju. 2021. a rahuloluküsitluste tulemuste aruandes on öeldud: „õpilaste poolt tulenev kiusamine mõjutab statistiliselt oluliselt ($p < 0,05$) ja negatiivselt eranditult kõiki rahulolufaktorite keskmisi hinnanguid“.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

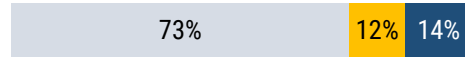
Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

KÜSIMUS: „Märgi ära, kas kahe viimase nädala jooksul on...“

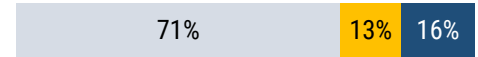
... teiste õpilaste poolt Sulle meelega **haiget tehtud** (löödud, tõugatud jms)?

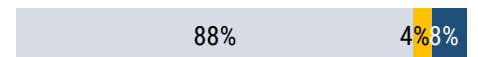
... teised õpilased Sinu **asju lõhkunud** või Sinult midagi **ära võtnud**?

... teised õpilased Sinuga **norinud** või Sind **mõnitanud**?

... teised õpilased Sind **Internetis solvanud** või **ähvardanud**?

■ Ei ole kordagi ■ Mitmel korral ■ Ühel korral

Joonis 29. Ukraina sõjapõgenike jaotus vastavalt küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamise kogemisele.

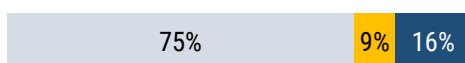
Ka sõjapõgenike puhul on äärmiselt oluline kiusamisele tähelepanu pöörata. Ukraina-Vene sõja tõttu on paratamatult võimalus, et ukrainlaste ja Eestis elavate venelaste vahel tekivad pinged. Sõjapõgenikud võivad aga kiusamise ohvriks langeda ka lihtsalt seetõttu, et nad on teistsugused ehk räägivad teises keeles, tulevad teisest kultuurist ja tõenäoliselt on nende olukorrast tulenevalt ka nende igapäevaelu esialgu mõnevõrra erinev. Sellele võib lisanduda veel sõjast tulenev trauma.

Rahuloluküsitluse andmed näitavad, et eelkõige on sõjapõgenike puhul probleemiks norimine ja mõnitamine: 29% vastanutest oli seda küsitlemisele eelnenud nädala jooksul kogunud. Veidi üle veerandi oli kogunud ka füüsilist vägivalda. Need on murettegevalt suured osakaalud.

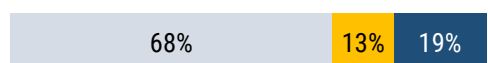
2023. a rahuloluküsitlusest selgus, et ka Eesti laste puhul on kiusamine endiselt probleemiks (**Joonis 30**): veerand õpilastest oli kahel vastamisele eelneval nädalal vähemalt korra kogunud füüsilist vägivalda. Neid, keda oli mõnitatud või noritud, oli veelgi rohkem – 32%. Seega on vaja kiusamisele vaadata laiemalt kui ainult sõjapõgenike kontekstis.

KÜSIMUS: „Märgi ära, kas kahe viimase nädala jooksul on...“

... teiste õpilaste poolt Sulle meelega **haiget tehtud** (löödud, tõugatud jms)?

... teised õpilased Sinuga **norinud** või Sind **mõnitanud**?

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

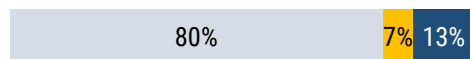
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

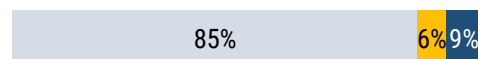
Kodune keskkond

... teised õpilased Sinu **asju lõhkunud** või Sinult midagi **ära võtnud**?

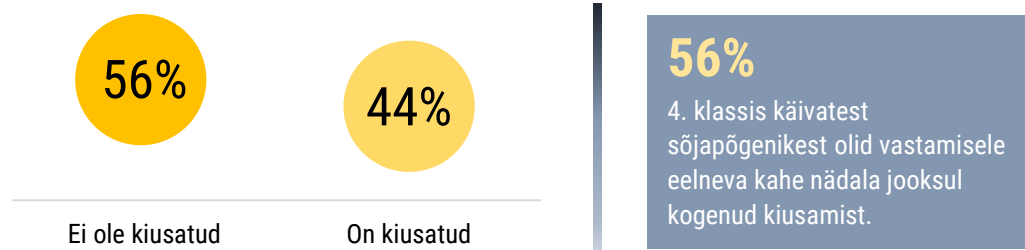
■ Ei ole kordagi ■ Mitmel korral ■ Ühel korral

... teised õpilased Sind **Internetis solvanud** või **ähvardanud**?

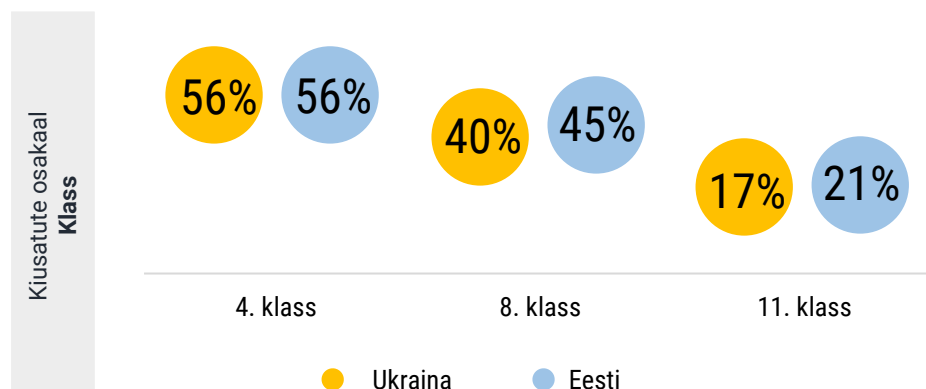
Joonis 30. Eesti laste jaotus vastavalt küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamise kogemisele.

Kui vaadelda kiusamise eri vorme koos, on olukord veel tõsisem. Nii Ukraina sõjapõgenikest kui Eesti lastest 44% on koolis kiusamist kogunud. See võib tähendada, et sõjapõgenikke ei kiusata tingimata nende olukorra või lihtsalt eristumise tõttu, aga see-eest ei ole nad ka kiusamise eest kuidagi rohkem kaitstud kui Eesti lapsed.

Joonis 31. Küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamist kogunud Ukraina sõjapõgenike osakaal.

Nii Ukraina sõjapõgenike kui ka Eesti laste puhul kehtib seos: mida nooremad on õpilased, seda levinum on kiusamine (**Joonis 32**). Üle poole 4. klassis käivatest sõjapõgenikest oli kahe küsitlusele eelneva nädala jooksul kiusamist kogunud, 8. klassis oli see osakaal 40% ja 11. klassis 17%.

Joonis 32. Küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamist kogunute osakaal klassiti.

Poiste seas oli kiusamist kogunute osakaal veidi suurem kui tüdrukute seas (**Joonis 33**), kuid suurem erinevus tulenes õppekeelest. Koolides, kus õppetöö on täielikult eesti keeles, on vastuste põhjal kiusamist oluliselt vähem kui koolides, kus õppetöö on ainult vene keeles, mõnes muus keeles või mitmes keeles. Arvestades, et ainult eesti õppekeelega koolides käivate sõjapõgenike rahulolu

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

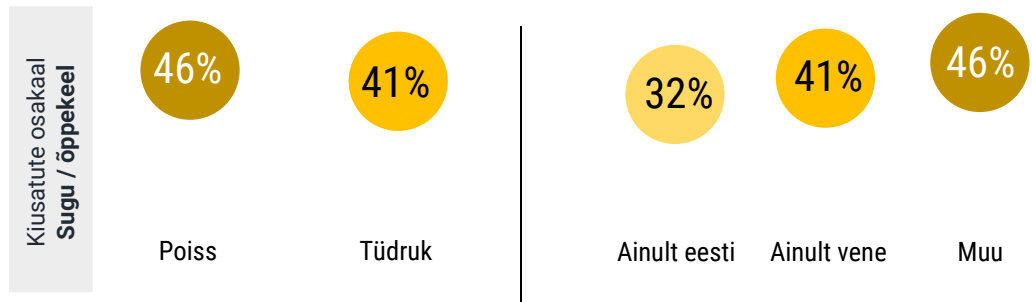
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

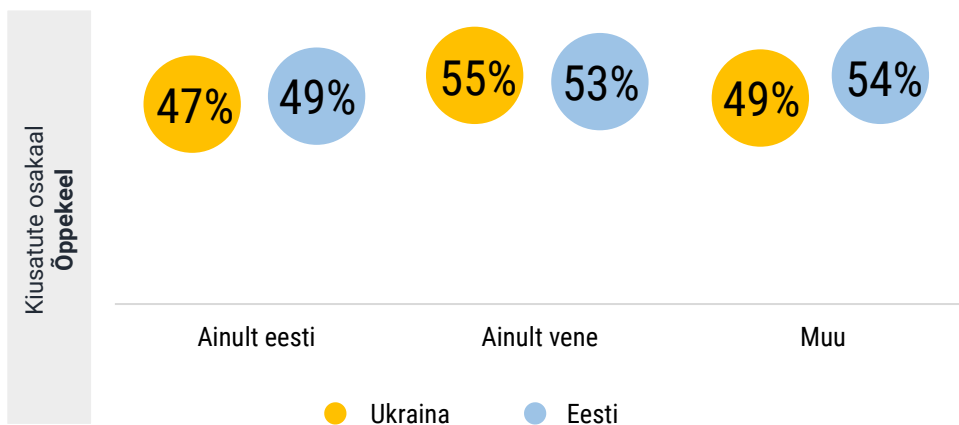
Kodune keskkond

oli kõige madalam, on sellised tulemused üllatavad. Samas peegeldavad Eesti laste tulemused sama: ainult eesti keeles õppijatest oli küsitlusele eelneva kahe nädala jooksul kiusamist kogunud 32%, ainult vene keeles õppijatest aga 41%.

Joonis 33. Küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamist kogunud Ukraina sõjapõgenike osakaal soo ja õppekeele järgi.

Õppekeele puhul tuleb aga silmas pidada, et 11. klass ei ole esindatud ainult vene õppekeelega koolides. Kui vaadata vaid 4. ja 8. klassi õpilasi, on tulemused veidi teistsugused (**Joonis 34**): ehkki ainult vene õppekeelega koolide kiusamisnäitajad olid endiselt kõrgemad kui ainult eesti õppekeelega koolides, oli erinevus väiksem.

Joonis 34. Küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamist kogunud 4. ja 8. klassi õpilaste osakaal õppekeele järgi.

Märkimisväärsed erinevused on selles, kui palju olid kiusamist kogunud need õpilased, kellel on mõni erivajadus, võrreldes õpilastega, kellel seda ei ole. Sealjuures on küsimusi tekitav, miks kõige rohkem oli kiusamist kogunud just need, kes ei osanud vastata, kas neil on erivajadus või mitte, eriti kuna Eesti laste puhul sama seos ei kehti (**Joonis 35**). Erivajaduseta sõjapõgenikest 41% oli küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kogunud kiusamist, kuid nende puhul, kes erivajadust määrata ei osanud, oli see osakaal lausa 56%. Nagu eespool mainitud, pidid õpilased kirjelduse põhjal ise hindama, kas neil on erivajadus või mitte. On ootuspärane, et kõik ei osanud seda teha. On aga väga raske selgitada, miks just nende puhul on kiusamist rohkem esinenud. Erinevused on statistiliselt olulised ehk neid ei saa kõrvale jätta. Kui küsitlust korrata, võib olla vajalik erivajaduse küsimuse põhjal enne testida, kuidas ukraina keeles vastavad õpilased sellest aru saavad.

Sisukord

Üldine rahulolu

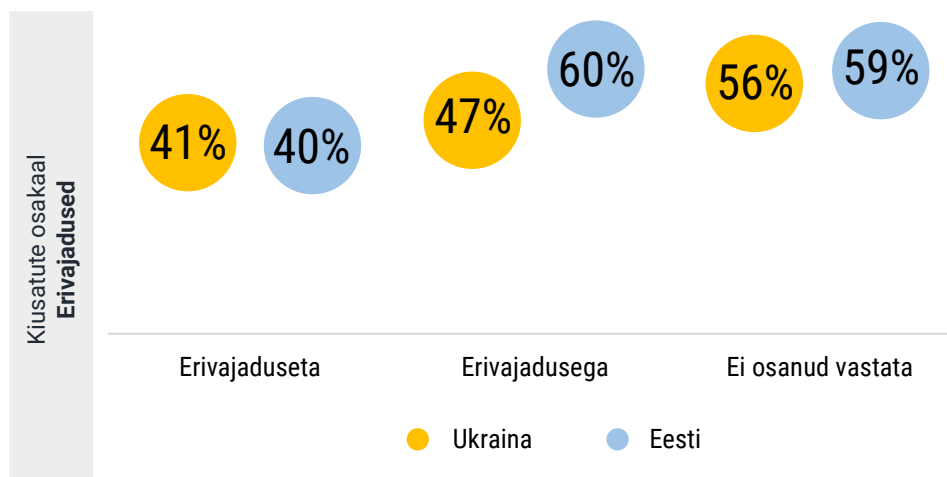
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

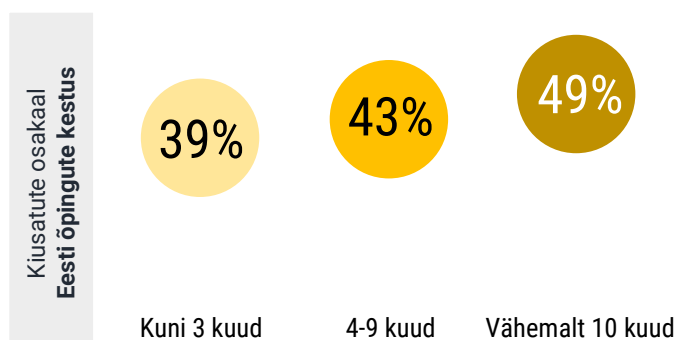
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Joonis 35. Küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamist kogunud Ukraina erivajaduse ja erivajaduseta sõjapõgenike osakaal.

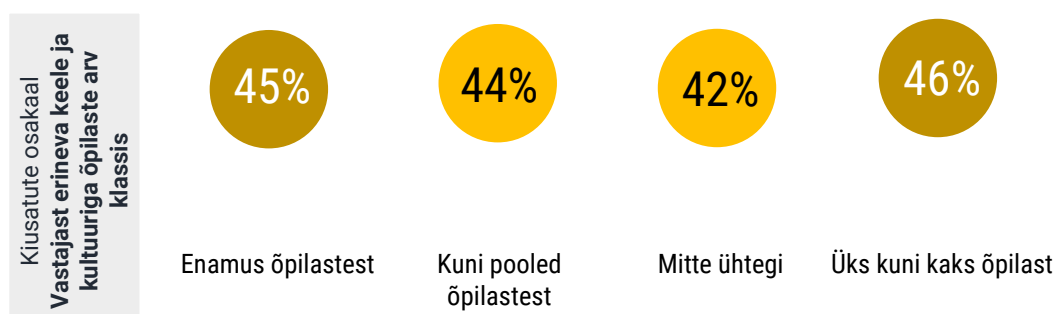
Rahuloluküsitluse andmetest selgub, et mida kauem on sõjapõgenik Eesti koolis käinud, seda väiksem on ta rahulolu. Seda võib osaliselt selgitada tõsiasi, et kauem siin õppinud sõjapõgenikud on suurema tõenäosusega kiusamise ohvrid (**Joonis 36**).

Joonis 36. Küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamist kogunud Ukraina sõjapõgenike osakaal Eesti õpingute kestuse järgi.

Taas ei saa aga öelda, et klassidünaamika oleks seotud sellega, kui palju on klassis sõjapõgenikke või Eesti õpilasi (**Joonis 37**).

Kiusamist kogenenute osakaal ei ole seotud sellega, kui kultuuriliselt-keeliliselt mitmekesine on klassi koosseis.

Joonis 37. Küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamist kogunud Ukraina sõjapõgenike osakaal klassi keelilise-kultuurilise koosseisu järgi.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

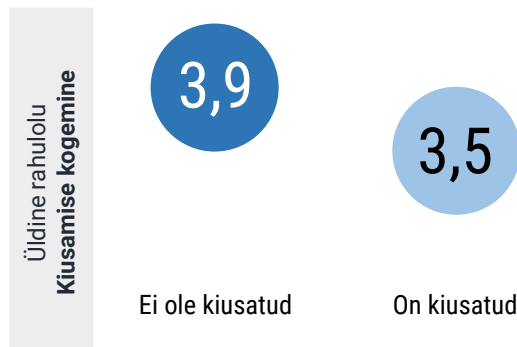
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

2021. a rahuloluküsitluse analüüs näitas, et kiusamise kogemisel on väga otsene mõju kõikidele rahulolu aspektidele. Seda kinnitavad ka sõjapõgenike andmed. Nende üldine rahulolu kooliga, keda poldud kiusatud, oli keskmiselt 0,4 palli võrra kõrgem kui nendel, kes kiusamist olid kogunud (**Joonis 38**).

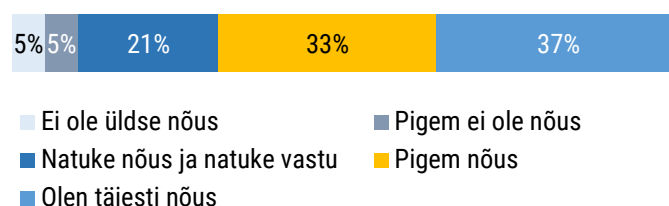
Joonis 38. Küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul kiusamist kogunud Ukraina sõjapõgenike keskmine üldine rahulolu kooliga.

Kuivõrd kiusamine mõjutab inimest väga tugevalt, on selleks, et sõjapõgenikud suudaksid Eesti kooli sisse elada ja siin edukalt õppida, vaja kiusamisprobleemiga jõuliselt tegeleda ning vastavat meetmeid peaksid puudutama kogu õpilaskonda. Eesti koolides ongi mitmeid kiusamisvastaseid meetmeid rakendatud, edaspidi tuleb analüüsida, kui hästi kohanduvad need ka sõjapõgenike olukorrale.

Koolikeskkond: läbisaamine õpetajatega

Klassikaaslastega hästi läbisaamise kõrval on väga oluline õpilaste suhe oma õpetajatega.

VÄIDE: „Õpetajad hoolivad minust.“

Joonis 39. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õpetajate hoolivus.

Küsitlusele vastanud Ukraina sõjapõgenikest suur osa tundis, et õpetajad hoolivad neist (**Joonis 39**): vaid 10% ei nõustunud selle väitega. Ukraina-Vene sõjaga saabunud olukord on raske ka õpetajatele. Ühtäkki tuleb hakkama saada mitmekeelse klassiga, õpetada õpilasi, kes on varem õppinud hoopis teise õppekava järgi, ning ka kultuurilised erinevused võivad osutada katsumuseks.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

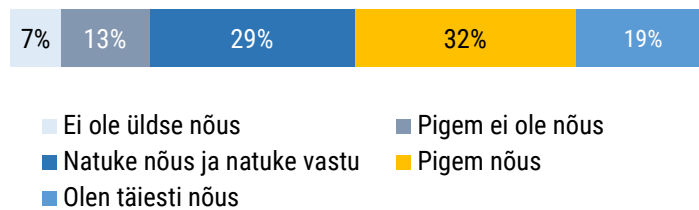
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

70%
vastanud sõjapõgenikest tundsid, et nende õpetajad hoolivad neist.

Seega on eriti positiivne, et sõjapõgenikud on suures osas oma õpetajatega suutnud sideme luua. Paratamatult vajavad paljud sõjapõgenikud vähemalt alguses õpetajate kõrgendatud tähelepanu ja suuremat toetust. Tunne, et selline tugi puudub ja õpetajad ei hooli, kuidas neil koolis läheb, võib sõjapõgenike õpimotivatsiooni neile täiesti uues keskkonnas alla viia.

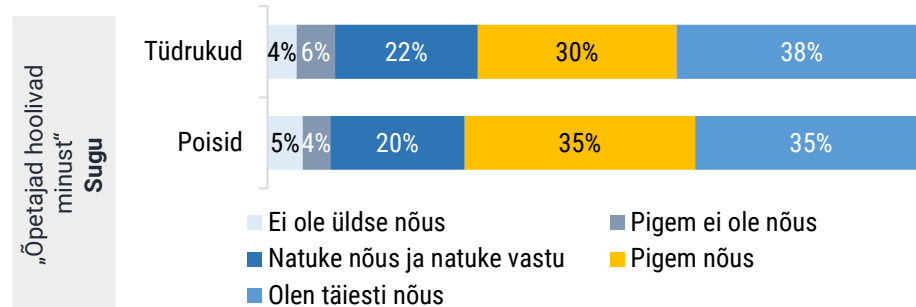
Eesti laste vastused olid Ukraina sõjapõgenike vastustest selle väite puhul statistiliselt olulisel määral erinevad (**Joonis 40**).

Joonis 40. Eesti laste tunnetatud õpetajate hoolivus.

Eesti lastest oli väitega täiesti nõus tunduvalt väiksem osa. Selle taustal paistavad sõjapõgenike vastused eriti positiivsed. Siiski on võimalik, et aja jooksul muudab rutiinsemaks muutunud koolikogemus sõjapõgenike vastused Eesti laste vastustega sarnasemaks.

Suhe õpetajatega ei tundu olenevat õpilase soost (Joonis 41). Kui vastanud sõjapõgenikest oli tüdrukute seas 68% neid, kes tundsid, et õpetajad hoolivad neist, siis poiste seas oli neid veidi rohkem: 70%. See erinevus ei ole aga statistiliselt oluline.

Joonis 41. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õpetajate hoolivus vastaja soo järgi.

See-eest erinesid tulemused olenevalt kooli õppekeelest (**Joonis 42**).

Ainult vene keeles õppivate sõjapõgenike seas oli vähem neid, kes tundsid, et õpetajad neist hoolivad, kui teistes keeltes õppijate seas.

Sisukord

Üldine rahulolu

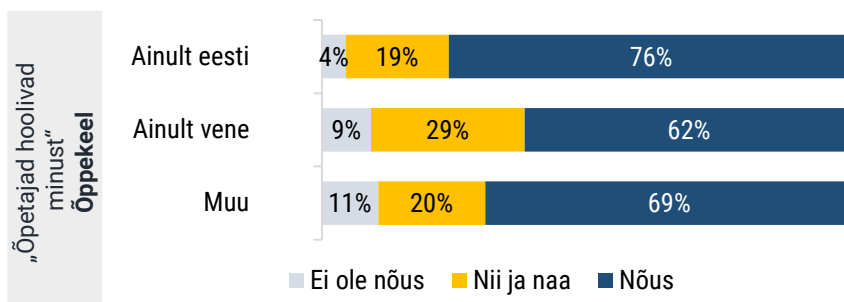
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

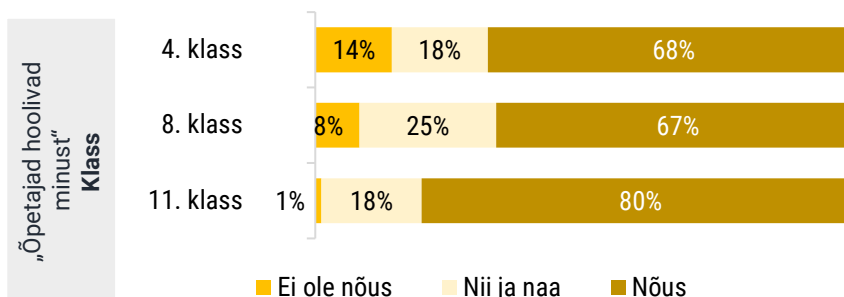
Kodune keskkond

Joonis 42. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õpetajate hoolivus vastaja õppekeele järgi.

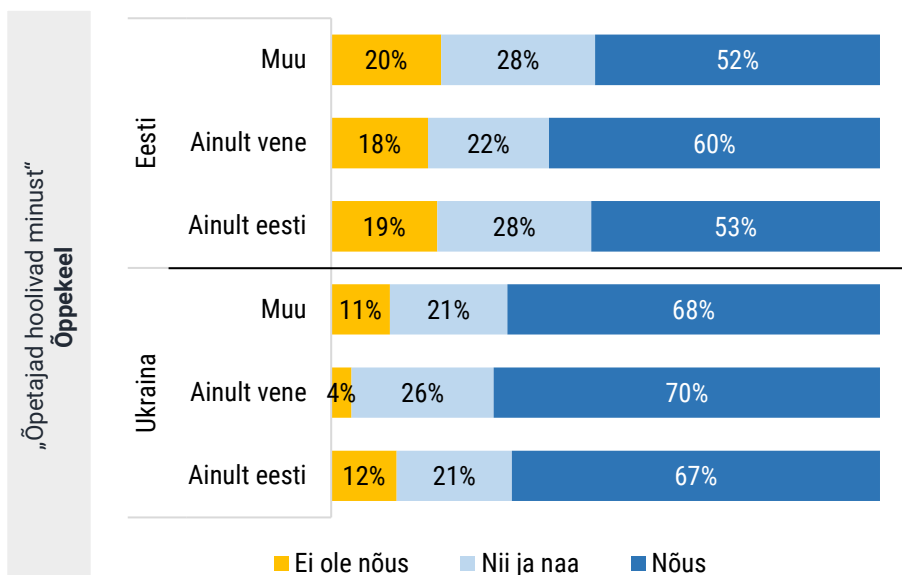
Erinevused väljenduvad ka klassiti – üheteistkümnendikest tundis, et õpetajad hoolivad, tunduvalt suurem osa kui neljandikest ja kaheksandikest (

Joonis 43).

Joonis 43. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õpetajate hoolivus vastaja klassi järgi.

See erinevus võib osaliselt tuleneda sellest, et nooremate lastega ongi keerulisem. Gümnaasium on vabatahtlik, kuid põhiharidus on kohustuslik, seega võib põhikoolis käivaid lapsi olla keerulisem õppima suunata. Pinged võivad tekkida lihtsalt ealistest iseärasustest. Kui õpetaja räägib range ja tõsise tooniga, võib lapsele tunduda, et ta ei hooli, kuigi õpetaja eesmärk on õpilast aidata.

Joonis 44. Ukraina sõjapõgenike ja Eesti laste tunnetatud õpetajate hoolivus vastaja õppekeele järgi.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

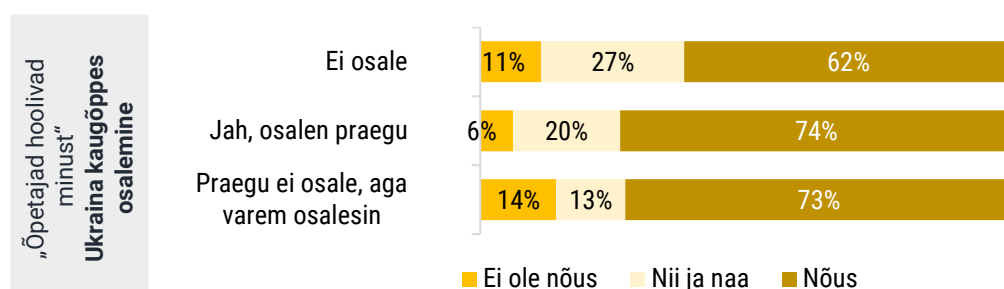
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Eespool selgus, et Ukraina kaugõppes õppivate õpilaste koolirahulolu oli keskmiselt kõrgem kui neil, kes käivad vaid Eesti koolis. Ka õpetajate hoolivuse küsimus toob kahe grupi vahel erinevuse välja. Õpilased, kes õpivad Eesti koolis käimisega samal ajal Ukraina koolis kaugõppes, tunnetasid rohkem, et Eesti õpetajad neist hoolivad. Haridus- ja Teadusministeeriumi korraldatud koolide küsitlustest on teada, et õpetajad enamasti ei saa vaadata, kas õpilane õpib ka kaugõppes või mitte. Kohati märgiti, et õpetajad tunnetavad, et kaugõppes osalemist tuuakse vabanduseks, kui kodutöö pole tehtud või tunnist on puudunud. See võiks viidata võimalusele, et kaugõppes osalemine muudab sõjapõgenike ja õpetajate suhted keerulisemaks. Andmed näitavad aga hoopis vastupidist.

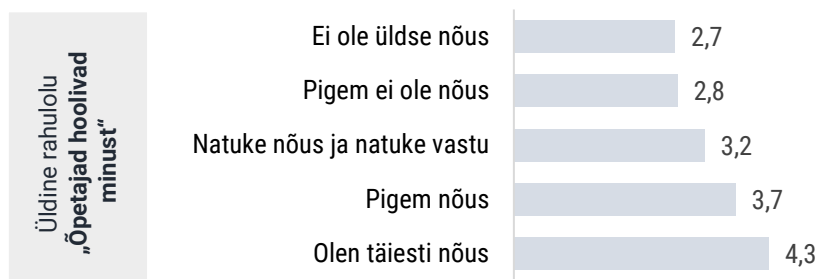
Ukraina kaugõppes õppijatest tunnetas suurem osa, et õpetajad hoolivad neist, võrreldes nende sõjapõgenikega, kes kaugõppes ei osale.

Tekib küsimus, kas kaugõppes osalevad õpilased võisid küsimusele vastates mõelda ka enda Ukraina õpetajate peale või Eesti õpetajad kohtlevadki neid teistmoodi. Võimalik, et erinevuse tingis hoopis võrdlusmoment, mis kaugõppes osalejatel pidevalt Eesti kooliga tekib. Kui küsitlust korrata, võiks seda küsimust enne testida ja teha kindlaks, millistele õpetajatele vastates mõeldakse.

Joonis 45. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õpetajate hoolivus Ukraina kaugõppes osalemise järgi.

Head suhted õpetajatega on sõjapõgenikele olulised. Üldine kooliga rahulolu sõltub muude tegurite kõrval sellest, kas tunnetatakse õpetajate hoolimist või mitte. Kui õpetajate hoolivust mitte tundvate laste keskmine koolirahulolu oli 2,7 palli, siis nendel, kes väitega õpetajate hoolimisest täielikult nõustusid, on üldine rahulolu keskmiselt 1,6 palli võrra kõrgem (**Joonis 46**).

Joonis 46. Ukraina sõjapõgenike keskmine üldine rahulolu kooliga vastavalt sellele, kuidas tunnetati õpetajate hoolivust.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

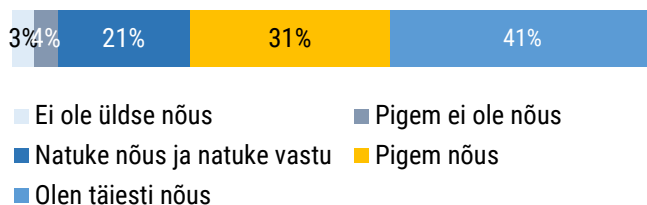
Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

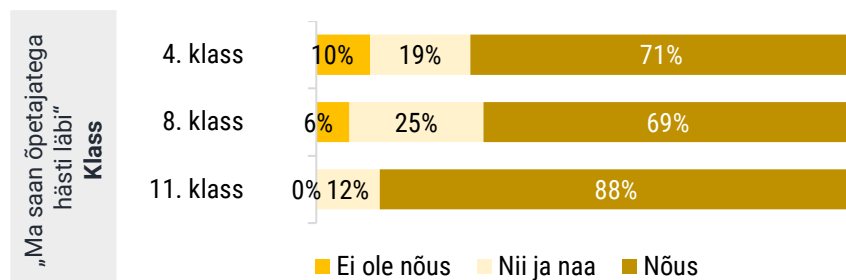
Kaasõppijaid puudutavate küsimuste puhul ilmnes erinevus vastavalt sellele, kas küsiti hoolimise või läbisaamise kohta. Õpetajate puhul oli see erinevus väiksem. 70% vastanud sõjapõgenikest tunnetas, et õpetajad hoolivad neist ning 72% nõustus väitega, et nad saavad õpetajatega hästi läbi.

VÄIDE: „Ma saan õpetajatega hästi läbi.“

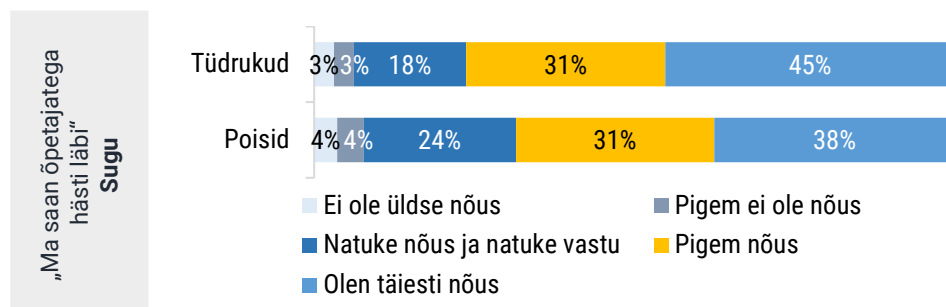
Joonis 47. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud läbisaamine õpetajatega.

Mõnevõrra üllatav on, et vastused lihtsalt läbisaamise kohta erinesid klassiti rohkem kui vastused hoolimise kohta. Näiteks 8. klassis õppivatest sõjapõgenikest 69% nõustus, et saavad õpetajatega hästi läbi, ning 11. klassis oli neid koguni 88%. 11. klassi sõjapõgenike seas ei olnud kedagi, kes esitatud väitega ei nõustunud.

Joonis 48. Ukraina sõjapõgenike läbisaamine õpetajatega vastaja klassi järgi.

Samuti esineb selle väite puhul väike erinevus tüdrukute ja poiste vastustes. Saab öelda, et poisid tunnetasid õpetajate **hoolimist** tüdrukutega sarnaselt, kuid tüdrukud pidasid suurema tõenäosusega **läbisaamist** õpetajatega heaks.

Joonis 49. Ukraina sõjapõgenike läbisaamine õpetajatega vastaja soo järgi.

Ka õpetajatega läbisaamise kohta käiv väide kinnitab eespool leitud: sõjapõgenikele on suhe oma õpetajatega väga tähtis. Üldine kooliga rahulolu on selges sõltuvuses sellest, kuidas õpilased tunnetavad oma läbisaamist õpetajatega.

Sisukord

Üldine rahulolu

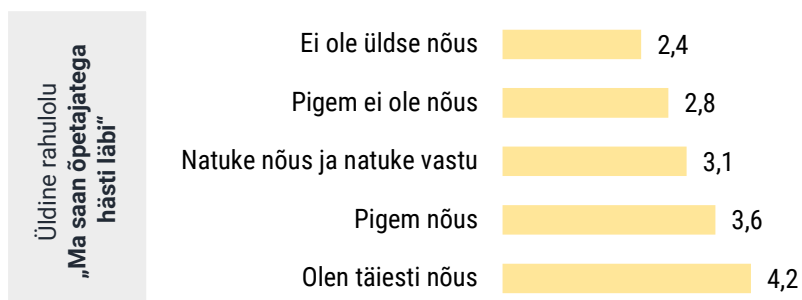
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja
noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Joonis 50. Ukraina sõjapõgenike läbisaamine õpetajatega ja keskmine üldine rahulolu kooliga.

Õppetöö

Rahuloluküsitlus ei hinda õpilaste teadmisi. Sõjapõgenikud Ukrainast on erinevate haridusteede, õppetulemuste ning õpimotivatsiooniga. Väga keeruline on öelda, millised teadmised sõjapõgenikud Eesti koolides suudavad omandada. On õpilasi, kellel oli Eestisse jõudes vaid paar kuud õppetaseme lõpetamiseni jäänud, aga ka neid, kes astusid Eestis alles esimesse klassi. Kõige keerulisem on tõenäoliselt olnud õpilastel, kes tulid siia olukorras, kus lõpetamiseni oli veel aasta või paar. Neile ei tehta Ukrainas selliseid järeleandmisi, et nad lõputunnistuse Ukrainast „kuidagi kätte saaks“ ning seega peavad nad suutma täiesti võõras keeles omandada teadmisi üsna kõrgel tasemel. Seda piisavalt kiiresti, et olla lõpueksamiteks, sisseastumistestideks jms valmis. Rahuloluküsitlusesse olid kaasatud täpselt selles situatsioonis noored – 8. klass ja 11. klass.

Õppetöö: õpilase autonoomia õppetöös

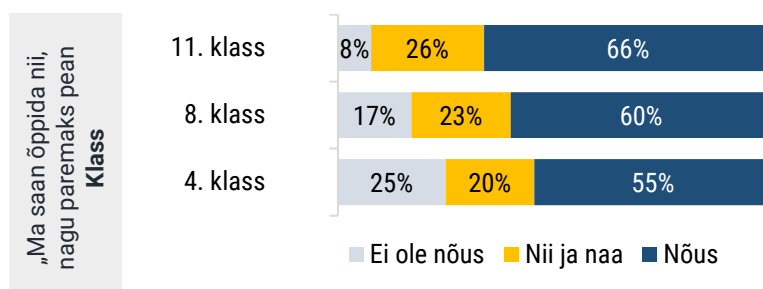
Õppimisega seoses küsiti õpilastelt mitmeid küsimusi. Kuna küsitluses hindeid ei uuritud ning teadmisi ei testitud, ei ole võimalik öelda, kas õpilaste enda tunnetus õppetöoga hakkama saamisele peegeldub ka õpitulemustes. Siiski on võimalik saada aimdust sellest, kuidas sõjapõgenikud Eesti haridust hindavad, milline on nende õpimotivatsioon ning kui lihtne või keeruline on neil olnud uue õppekava ja koolikeskkonnaga kohaneda.

VÄIDE: „Saan õppida nii, nagu paremaks pean.“

Joonis 51. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud autonoomia õppetöös.

Sõjapõgenikud hindasid oma nõustumist väitega, et nad saavad õppida nii, nagu ise paremaks peavad. See on küllalt raskelt tõlgendatav küsimus: pole teada, kas vastates mõeldakse sellele, kas tunnis on piisavalt vabadust, kas võimalik on ise aineid valida, kas kodutööde puhul antakse ranged piirangud või kas kodus kontrollitakse pidevalt kodutöid. Pea 60% sõjapõgenikest vastasid, et on väitega nõus. Mida vanemad õpilased olid, seda suuremat autonoomsust nad tunnetasid.

Joonis 52. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud autonoomia õppetöös klassiti.

Õpilastelt küsiti ka seda, kuidas nad koolis antavate ülesannetega hakkama saavad.

Õppetöö: tunnetuslik õppeedukus

VÄIDE: „Ma tunnen, et saan koolis antavate ülesannetega hakkama.“

Joonis 53. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õppeedukus.

Jällegi ei ole teada, kas õpilased mõtlesid siin konkreetselt hindeid, kodutöid või üleüldist õppetaset ning teises keeles õppimist. Arvestades seda, kui võõrasse ja raskesse olukorda sõjapõgenikud on sattunud, on rõõmustav et ligi kaks kolmandikku neist tundis, et nad saavad koolis antavate ülesannetega hakkama. 27% vastanutest oli osaliselt nõus ja osaliselt vastu.

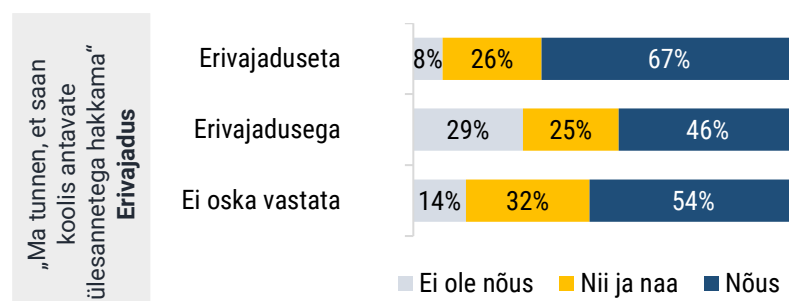
64%

sõjapõgenikest ütlesid, et nad saavad koolis antavate ülesannetega hakkama.

Statistiliselt olulised erinevused on aga õpilaste vastustes olenevalt sellest, kas nad on erivajadusega, erivajaduseta või ei osanud öelda, kas neil on erivajadus. Ootuspäraselt oli erivajaduseta laste seas rohkem neid, kes ütlesid, et nad saavad koolis antavate ülesannetega hakkama. Vaid 8% oli neid, kes enda hinnangul hakkama ei saa. Erivajadusega laste hinnangud olid tunduvalt negatiivsemad.

Erivajadusega sõjapõgenikest 29% ei olnud nõus väitega, et nad saavad koolis antavate ülesannetega hakkama.

Erivajadusega sõjapõgenikud vajavad eriti palju toetamist, sest lisaks erivajadustest tulenevatele piirangutele on vaja hakkama saada sõja puhkemisest tekkinud traumadega, uue koduse keskkonnaga, võõra kultuuriruumi, keele ja muu sellisega.

Joonis 54. Erivajadusega ja erivajaduseta Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õppeedukus.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

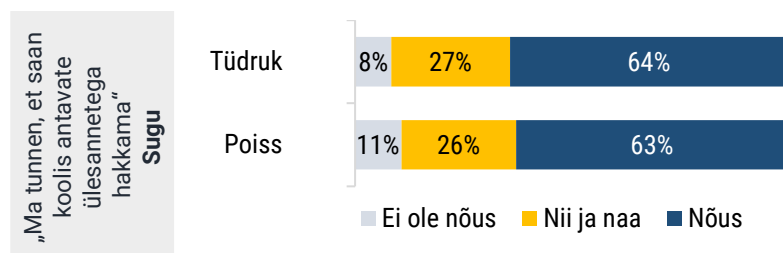
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

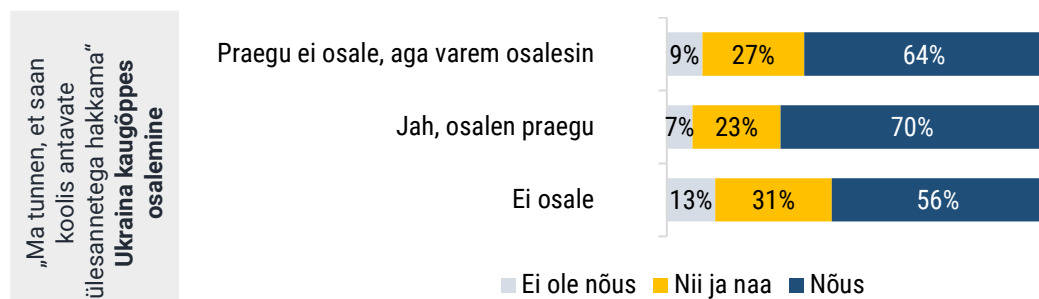
Kodune keskkond

Õppeedukusest rääkides on sageli teemaks poiste nõrgemad õpitulemused. Selles aga, kuidas sõjapõgenikud hindasid enda hakkamasaamist koolis antavate ülesannetega, soolisi erinevusi ei olnud (erinevus polnud statistiliselt oluline) (Joonis 55).

Joonis 55. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õppeedukus soo järgi.

Statistiliselt oluline erinevus oli selle vahel, kuidas vastasid kaugõppes osalejad ja need, kes ei olnud kaugõppes kunagi osalenud või küsitlusele vastamise ajal enam ei osalenud (Joonis 56). Nagu paljude teistegi väidete puhul, olid kõige positiivsemad just need sõjapõgenikud, kes osalevad Eesti koolis käimisega paralleelselt Ukraina kaugõppes. Arvestades, et need õpilased käivad kahes koolis korraga, on nende koormus väga suur. Samas tundub rahuloluküsitluse vastuste põhjal, et kaugõppes osalevad eelkõige heade õpioskustega õpilased. Võimalik, et vanemad ei suuna last nii tugevalt Ukraina kaugõppesse, kui tal on Eesti koolis raskusi. Kuigi enamik kaugõppes osalejad tundsid küsitluse ajal, et nad saavad koolis antavate ülesannetega hakkama, ei ole selline topeltkoormus jätkusuutlik ning nii vaimne ja füüsiline tervis kui ka õpitulemused võivad hakata ajapikku halvenema.

Joonis 56. Ukraina kaugõppes osalenud ja mitteosalenud sõjapõgenike tunnetatud õppeedukus.

Väide koolis antavate ülesannetega hakkamasaamise kohta toob esile eesti keeles õppimise raskuse. Nendest sõjapõgenikest, kes ainult eesti keeles õpivad, tundis vaid veidi üle poole, et nad saavad koolis antavate ülesannetega hakkama (Joonis 57). Samas on selline tulemus ootuspärane, sest ka kõige usinamatel läheb aega, enne kui nad suudavad täiesti uues keeles õppida. Oluline on see, et nende eesti keeles õppijate, kes ülesannetega koolis hakkama saavad, osakaal pidevalt kasvaks.

Sisukord

Üldine rahulolu

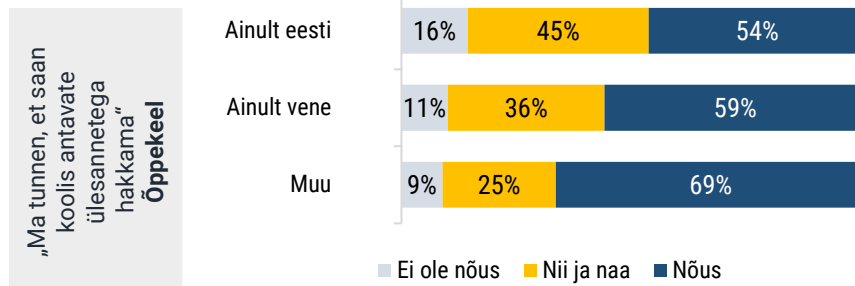
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

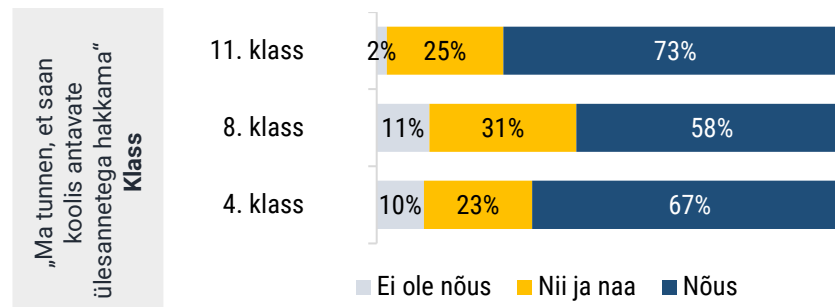
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Joonis 57. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õppeedukus õppekeele järgi.

Erinevused esinevad ka klassiti. Kõige raskem tundub olevat kaheksandikel ning kõige paremini saavad hakkama üheteistkümnendikud (**Joonis 58**).

Joonis 58. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud õppeedukus klassi järgi.

Lisaks koolis antavate ülesannetega hakkamasaamisele küsiti õpilastelt ka õpekoormuse kohta.

Õppetöö: koormus

VÄIDE: „Tunnen, et olen koolitöödega üle koormatud.“

- Ei ole üldse nõus
- Pigem ei ole nõus
- Natuke nõus ja natuke vastu
- Pigem nõus
- Olen täiesti nõus

Joonis 59. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud koolitöödega ülekoormatus.

Viies rahuloluküsitluse vastanud sõjapõgenikest tundis, et on koolitöödega üle koormatud. Veerand vastajatest tunnetasid ülekoormust osaliselt. Ülekoormus on väga suhteline: kaks samas klassis käivat õpilast võivad oma koormust tunnetada täiesti erinevalt. Koolitööde koormus sõltub suurel määral sellest, millised on õpilase õpiharjumused, kui head on varasemad teadmised, millised on õpilase enda ja vanemate ootused jne. Samuti mängib olulist rolli see, millised on õpilase kohustused väljaspool kooli. Siiski on koormusel ka objektiivne mõõde. Selgema pildi saab sõjapõgenike vastuseid Eesti laste vastustega võrreldes (**Joonis 60**).

Sisukord

Üldine rahulolu

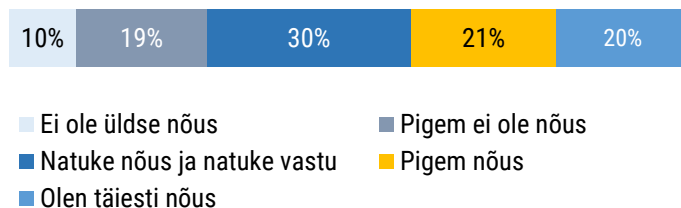
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

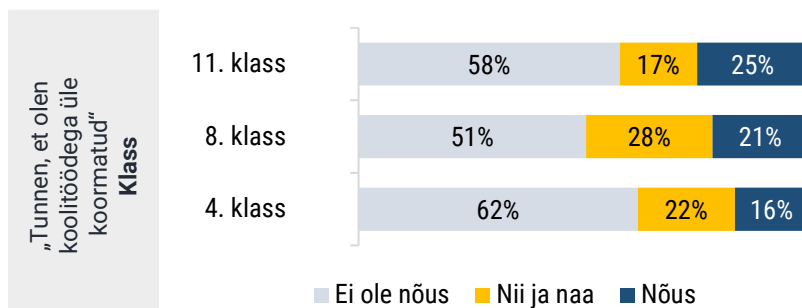
Kodune keskkond

Joonis 60. Eesti laste tunnetatud koolitöödega ülekoormatus.

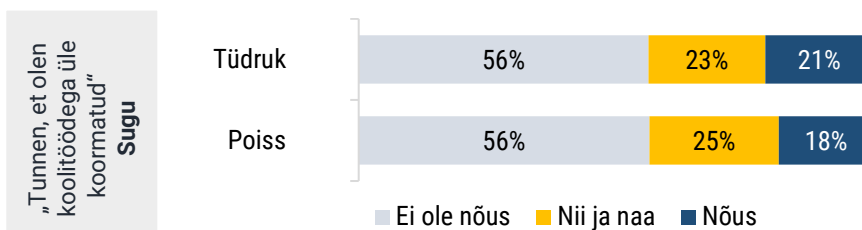
Nagu näha, on Eesti lastest tunduvalt suurem osa vähemalt aeg-ajalt tundnud, et on üle koormatud. Seega ei saa sõjapõgenike suurt koormust kirjutada ainult võõra õppekava, õpetamispraktika, õppekeele ja uue keskkonna arvele. On tõenäoline, et kui sõjapõgenikud on meie koolidesse sisse elanud ja suudavad rohkem kaasa teha, nende koormus objektiivselt tõuseb. Muutuda võib ka koormuse tunnetamine,

Eri vanuses sõjapõgenikud on koolikoormust mõnevõrra erinevalt hinnanud (Joonis 61). Kõige rohkem on ülekoormust tunnetavaid lapsi 8. klassis. Pea pooled kaheksandikest tundsid vähemalt aeg-ajalt, et on üle koormatud. See võib tähendada, et mõnel perioodil on koormus liiga suur ja mõnel perioodil mitte, või ka seda, et mõnes aines on lihtsam ja mõni käib üle jõu. See, et kaheksandas klassis oli kõige rohkem neid, kes esitatud väitega nõustusid, on üsna ootuspärane: 8. klassis on põhikooli lõpueksamid juba silme ees ning erinevalt gümnaasiumiastmest on põhikool kohustuslik ning seega lõpetamise surve eriti suur.

Joonis 61. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud koolitöödega ülekoormatus klassiti.

Õppekoormus või selle tunnetamine ei sõltu sõjapõgenike rahuloluküsitluse vastuste põhjal nende soost: poisid ja tüdrukud vastasid väga sarnaselt (Joonis 62).

Joonis 62. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud koolitöödega ülekoormatus soo järgi.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

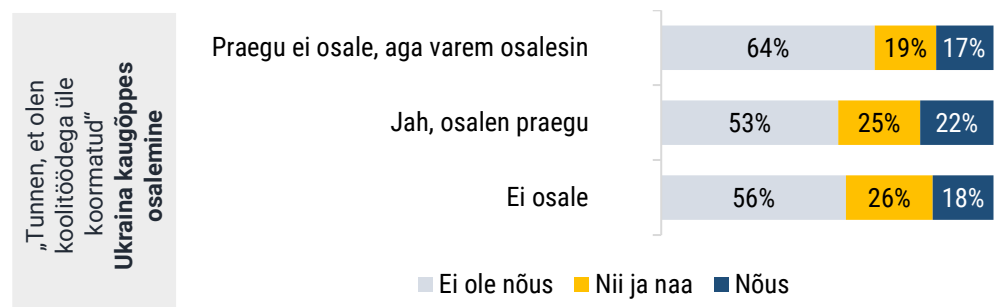
Kodune keskkond

Statistiliselt olulisel määral erinesid vastused aga olenevalt sellest, kas õpilane küsitluse ajal õppis, õppis millalgi varem või ei olnud õppinud Ukraina kaugõppes. Ei ole üllatav, et need, kes osalesid varem Ukraina kaugõppes, kuid enam ei osale, tunnetasid kõige vähem ülekoormust. Kaugõppes õppimise lõpetamine vähendas tõenäoliselt koormust oluliselt ja varasemaga võrreldes võib seetõttu vaid Eesti kooliga kaasnev koormus tunduda väiksem, kui see tegelikult on.

Veidi loogikavastasel ei erinenud statistiliselt olulisel määral nende vastused, kes vastamise ajal osalesid kaugõppes ja nende vastused, kes kaugõppes ei osalenud.

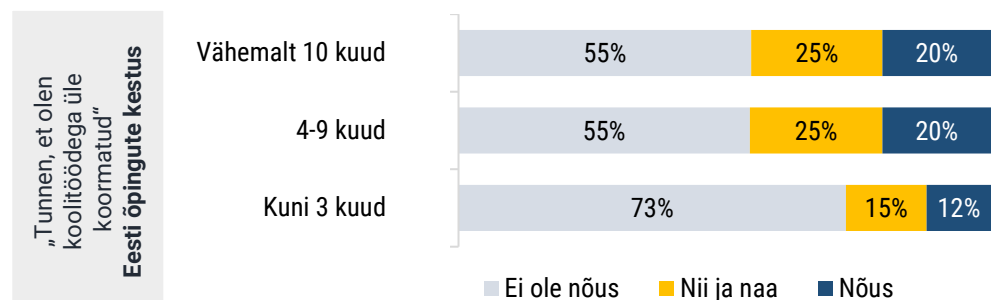
Ukraina kaugõppes osalevad sõjapõgenikud ei tunnetanud keskmiselt oma koormust teistmoodi, kui need, kes käivad ainult Eesti koolis.

Taas on üks võimalik seletus, et kaugõppes osalevad eelkõige need, kes on akadeemiliselt tugevamad. Võimalik, et nende jaoks on koolitööd lihtsamad ning neil kulub kodutöödele vähem aega, mistõttu nad tunnetavad oma õppekoormust sarnaselt neile, kes kaugõppes osalenud ei ole.

Joonis 63. Ukraina kaugõppes osalenud ja mitteosalenud sõjapõgenike tunnetatud koolitöödega ülekoormatus.

Mitme küsimuse vastustest näib järelduvat, et kui sõjapõgenik Eesti kooli astub, antakse talle alguses veidi „hingamisruumi“. Nendest, kes olid vastamise ajal Eesti koolis käinud kuni 3 kuud, tunnetas ülekoormust tunduvalt väiksem osa kui neist, kes olid siin juba kauem õppinud (**Joonis 64**). See võib olla seotud sellega, et kooliaasta alguses ongi koolis üldiselt sisseelamise aeg, aga on ka võimalik, et õpetajad on alguses sõjapõgenikega nende olukorra tõttu leebemad.

Joonis 64. Ukraina sõjapõgenike tunnetatud koolitöödega ülekoormatus Eesti õpingute kestuse järgi.

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

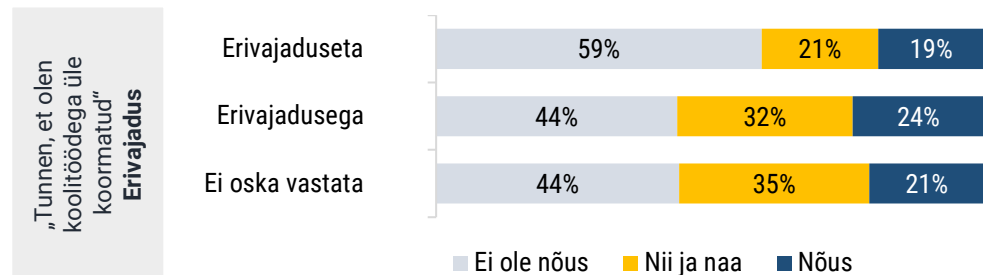
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

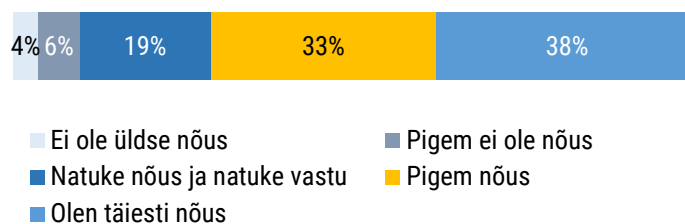
Erivajadusega õpilaste seas oli rohkem neid, kes tunnetasid, et on üle koormatud, kui erivajaduseta õpilaste seas. Kui varem on vastustes eristunud ka „ma ei oska vastata“ rühm, siis ülekoormuse puhul vastasid nad väga sarnaselt nendega, kes küsitluses kinnitasid, et neil on erivajadus.

Joonis 65. Erivajadusega ja erivajaduseta Ukraina sõjapõgenike tunnetatud koolitöödega ülekoormatus.

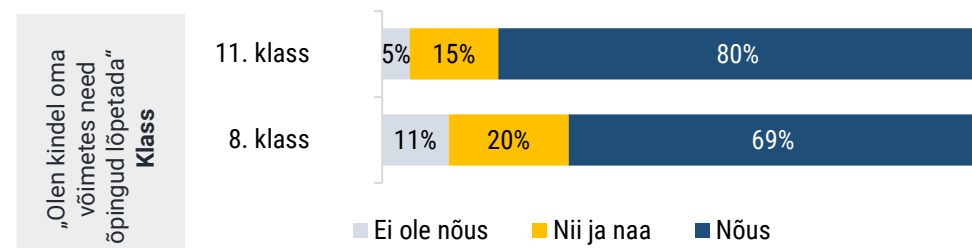
Õppetöö: lõpetamine

VÄIDE: „Olen kindel oma võimetes need õpingud lõpetada.“

Joonis 66. Ukraina sõjapõgenike usk oma võimetesse õpingud lõpetada.

8. ja 11. klassi õpilastelt küsiti ka selle kohta, kas nad usuvad, et suudavad õpingud lõpetada. See, mis tingimustel sõjapõgenikud saavad lõpetada, oli HTMI korraldatud koolide küsitluses kooli esidajate sagedaseks küsimuseks. Avaldati ka muret selle üle, kas sõjapõgenikud suudavad Eesti koolis õppides lõpetamiseks vajalikud teadmised omandada. Seevastu sõjapõgenikud ise on oma võimetes kindlad ja usuvad, et suudavad õpingud lõpetada. 11. klassis nõustus esitatud väitega lausa 80% vastanutest. Kuigi õpilased ei pruukinud täpselt teada, mida lõpetamiseks peab oskama ja teadma ega suutnud võib-olla olukorda täiesti adekvaatselt hinnata, on nende usk endasse kahtlemata positiivne. Tunne, et õpingute lõpetamine on jõukohane, toetab kindlasti ka õpimotivat-siooni ja üldist rahulolu.

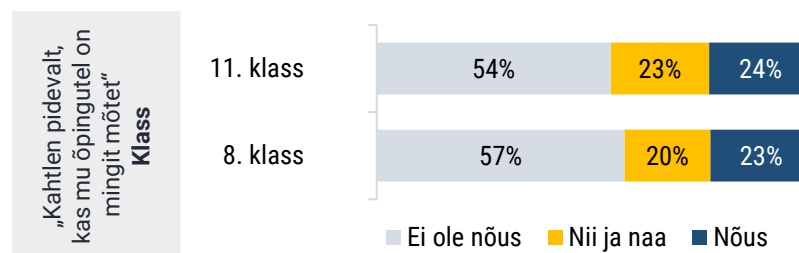
Joonis 67. Ukraina sõjapõgenike usk oma võimetesse õpingud lõpetada klassiti.

Õppetöö: õpingute vajalikkus

Õpimotivatsiooni mõjutab väga oluliselt ka see, kas õpinguid peetakse vajalikuks. Põgenikekriisi alguses lahkusid väga paljud ukrainlased oma kodust usuga, et saavad sinna üsna pea naasta. Sõja kulgu ja kestust oli (ja on) väga raske ette ennustada; ajapikku mõisteti üha enam, et võõras riigis tuleb tõenäoliselt pikemalt elada ning tekib vajadus raha teenida ja kasutada riigi erinevaid teenuseid, sh puudutab see laste haridust. Vanemad, kes elavad lootuses, et saavad Ukrainasse kiiresti tagasi minna ega pea seega uues riigis kohanema, ei pea sageli laste Eesti koolis käimist oluliseks. 2022. aasta oktoobris ja novembris tehtud küsitlusest¹ selgus, et põgenikest, kes ei plaani kunagi Ukrainasse naasta, on valdav enamus oma lapsed Eestis kooli pannud (95%). Ukrainasse naasta plaanivatest põgenikest on lapsed kooli pandud oluliselt väiksemal osal – 78 protsendil. Kõige levinum põhjus, miks last Eesti kooli ei oldud pandud, oli võimalus jätkata Ukraina kaugõppes. See võimalus tekitas juba kriisi alguses probleeme, sest ei nähtud vajadust Eesti hariduse järele, kui lapsed said kaugõppe teel Ukraina koolis jätkata.

Rahuloluküsitluses esitati 8. ja 11. klassi õpilastele väide:

VÄIDE: „Kahtlen pidevalt, kas mu õpingutel on mingit mõtet.“

Joonis 68. Ukraina sõjapõgenike õpingute tunnetatud vajalikkus klassiti.

Veerand vastanutest on vähemalt aeg-ajalt kahelnud, kas nende õpingutel on mõte. On selge, et ka kõige paremal õpetajal on raske õpetada neid, kes ise õppida ei soovi, kuid on ebatõenäoline, et õppimise soov saab tekkida ja jääda, kui õpingutel mingit mõtet ei nähta.

Selle väite puhul erinesid veidi poiste ja tüdrukute vastused (**Joonis 69**). Poiste seas oli neid, kes näevad oma õpingutel mõtet, rohkem kui tüdrukute seas. Üle veerandi tüdrukutest kahtles, kas nende õpingutel on mõtet. Poiste seas oli kahtlejaid viiendik.

¹ Kendrali, E., Allemann, M., Kletter, T. (2023). Ukraina sõjapõgenikud Eestis. Teemapaber nr 3: Haridus. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Sisukord

Üldine rahulolu

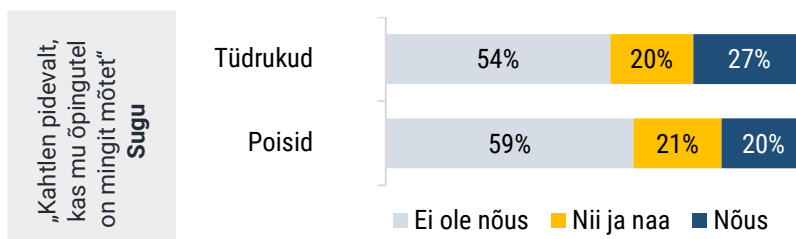
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

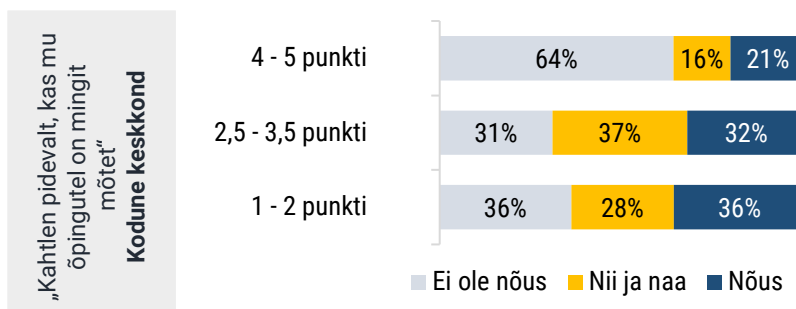

Joonis 69. Ukraina sõjapõgenike õpingute tunnetatud vajalikkus soo järgi.

Osaliselt oleneb see, kas õpingutel nähakse mõtet kodusest keskkonnast (Joonis 70). Haridus- ja Noorteamet arvutab kahe väite pealt nn kodukeskkonna faktori. Need väited on:

- 1) „Minu vanematel on aega minuga rääkida.“
- 2) „Minu vanemad küsivad minu koolipäeva kohta.“

Mida kõrgem punktisumma, seda rohkem on vastaja nende väidetega nõus. Nendest, kes said selle faktori puhul punktisummaks 4–5 punkti (ehk kes tundsid kõige enam, et nende vanematel on nendega aega rääkida ja ka koolipäeva kohta küsida), 64% ei olnud nõus väitega, et nad kahtlevad õpingute mõttekuses. Viies viiendik vastas, et nad on nõus või pigem nõus. Madalama kodukeskkonna punktisummaga õpilaste seas oli tunduvalt rohkem õpingute mõttekuses kahtlejaid (32%–36%). Neist, kelle koduse keskkonna faktori väärtus oli 1–2 punkti, kahtlesid vähemalt aeg-ajalt oma õpingute mõttekuses 64%.

Joonis 70. Ukraina sõjapõgenike õpingute tunnetatud vajalikkus koduse keskkonna faktori järgi.

2022. a oktoobris ja novembris tehtud küsitlusest² selgus, et seda, kui oluliseks peavad sõjapõgenikest vanemad oma laste Eesti koolis käimist, mõjutab tugevalt Ukraina kaugõppes osalemise võimalus. Ka õpilaste õpingute mõttekuse tunnetamine on seotud sellega, kas osaletakse Ukraina kaugõppes. Seos on aga vastupidine. Kõige suurem osakaal neid, kes õpingute mõttekuses kahtlevad (47%), oli nende seas, kes küsitlemise ajal kaugõppes ei osalenud ega olnud ka varem osalenud. Kõige vähem aga nende seas, kes küsitluse ajal ei osalenud, kuid varem osalesid. Jällegi tekib küsimus, kas selline seos esineb selle tõttu, et kaugõppes õpivadki/õppisidki need, kes õppimisse positiivsemalt suhtuvad ja kes saavad koolis paremini hakkama.

² Kendrali, E., Allemann, M., Kletter, T. (2023). Ukraina sõjapõgenikud Eestis. Teemapaber nr 3: Haridus. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Sisukord

Üldine rahulolu

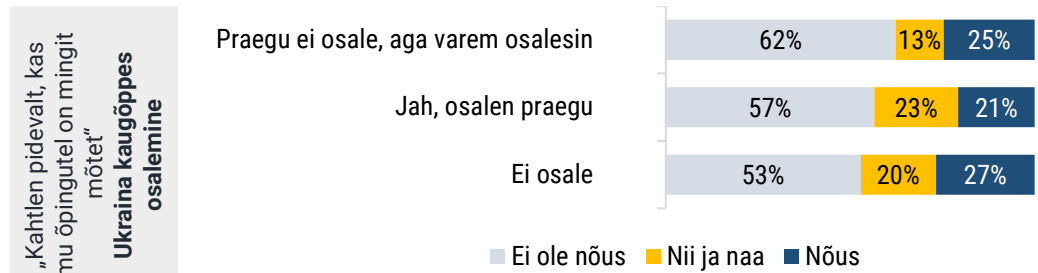
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

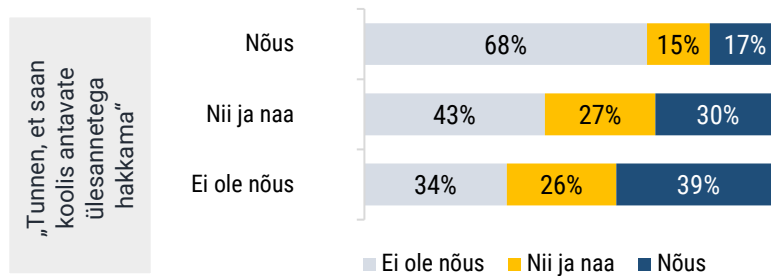
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

Joonis 71. Ukraina sõjapõgenike õpingute tunnetatud vajalikkus Ukraina kaugõppes osalemise järgi.

Tugev seos on selle vahel, kas õpilane tunneb, et ta saab koolis antavate ülesannetega hakkama, ja kas ta näeb oma õpingutel mõtet või ei. Need, kes saavad ülesannetega hakkama, peavad suurema tõenäosusega ka oma õpinguid mõttekaks (**Joonis 72**). Ei ole aga teada, mis on põhjus ja mis tagajärg – kas õpilased, kellel läheb koolis hästi, on positiivsemalt meelestatud ja tunnevad, et nad saavad teadmisi juurde, ja seetõttu on õpingud nende jaoks olulised või hoopis need õpilased, kes peavad oma õpinguid mõttetuks, ei süvene tunnis ega pinguta kodutöödega ja seetõttu tunnevad, et ei oska ka ülesandeid lahendada.

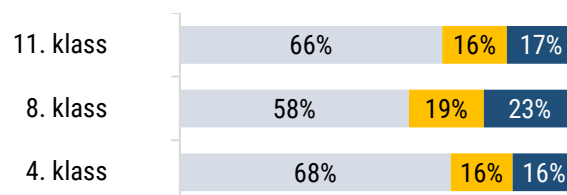
Joonis 72. Ukraina sõjapõgenike õpingute tunnetatud vajalikkus tunnetatud õppeedukuse järgi.

Õppetöö: suhe kooli ja õppetöoga

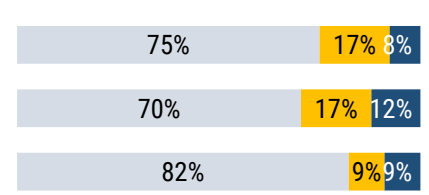
Suhtumise kohta õppimisse ja kooliskäimisse küsiti ka teiste väidete kaudu. Õpilased pidid hindama, kui võrd nad on nõus, et koolimured ei lase neil magada, et nad ei taha enam koolis õppida ja et õppimine ei huvita neid enam.

■ Ei ole nõus ■ Nii ja naa ■ Nõus

„Koolimured ei lase mul tihti magama jääda.“

„Ma ei taha enam koolis õppida.“

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

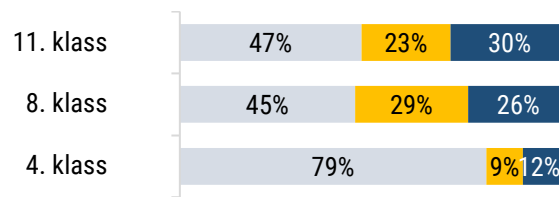
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

„Õppimine ei huvita mind enam.“

Joonis 73. Ukraina sõjapõgenike koetud koolistress ja -tühimus klasside lõikes.

Kõige suurem stress tundub olevat 8. klassi õpilastel (**Joonis 73**). Pea veerand neist ei saa tihti magada, sest mõtlevad kooliga seotud murede peale. Ka 4. ja 11. klassis on see probleemiks, sest vastavalt 16% ja 17% on samuti märkimisväärsed osakaalud, eriti arvestades, et koolimuredest tingitud unehäired võivad viidata tõsisele koolistressile.

Vastused väitele „ma ei taha enam koolis õppida“ olid veidi positiivsemad. Sellega ei nõustunud 82% vastanud 4. klassi õpilastest, 75% 11. klassi õpilastest ja 70% 8. klassi õpilastest. Jälle olid kõige negatiivsemad vastused 8. klassis, kus 12% vastanutest tundsid, et nad ei soovi enam koolis õppida.

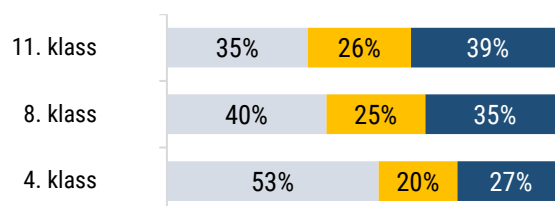
Kõige negatiivsem on pilt vaadates vastuseid väitele „õppimine ei huvita mind enam“. 4. klassis ei olnud selle väitega nõus suur enamus ehk 79% vastanutest, kuid 8. ja 11. klassis on olukord murettekitav – vastanud 8. klassi õpilastest 26% ei huvitunud enam õppimisest ning 11. klassis oli see osakaal lausa 30%. Kui lisada juurde need, kes osaliselt nõustusid väitega ja osaliselt mitte, selgubki, et

üle poolte sõjapõgenikest 8. ja 11. klassis ei tunne vähemalt aeg-ajalt õppimise vastu huvi.

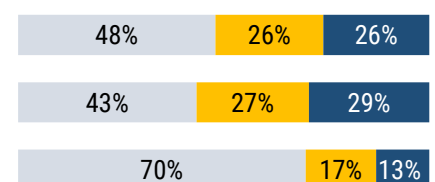
Eesti laste vastused ülaltoodud väidetele olid Ukraina sõjapõgenike vastustest veidi erinevad. Väitega „koolimured ei lase mul tihti magama jääda“ oli Eesti lastest nõus oluliselt suurem osa. Lisaks oli suhteliselt kõige rohkem negatiivseid vastuseid üheteistkümnendike, mitte kaheksandike hulgas. Eesti lastest negatiivsemalt vastasid sõjapõgenikest vaid neljandikud väitele „õppimine ei huvita mind enam“. Sellele väitele vastasid ka Eesti laste puhul kõige positiivsemalt neljandikud, kuid väitega mittenõustujate osakaal oli veelgi suurem.

■ Ei ole nõus ■ Nii ja naa ■ Nõus

„Koolimured ei lase mul tihti magama jääda.“

„Ma ei taha enam koolis õppida.“

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

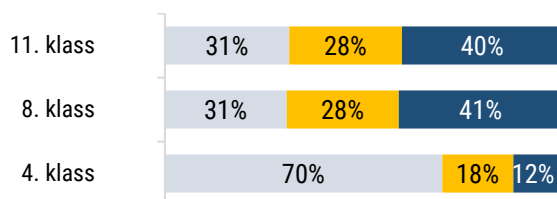
Õppetöö

Huviharidus ja
noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

„Õppimine ei huvita mind enam.“

Joonis 74. Eesti laste kogetud koolistress ja -tühimus klasside lõikes.

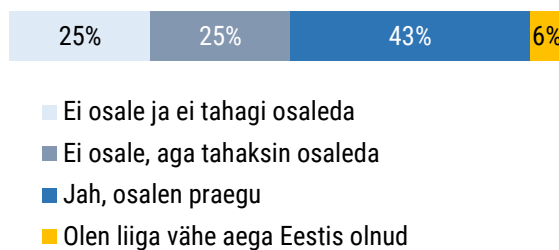
Võrdlus Eesti laste vastustega näitab, et koolistress ja vähene huvi õppimise vastu ei esine ainult sõjapõgenike puhul. Sõjapõgenikud on aga raskes olukorras ja mured vaimse tervisega ei pruugi tulla ainult koolist, vaid ka viimase pooleteise aasta kogemustest. Seega on eriti oluline nende meeleolu ja suhtumist jälgida, kuid toetamist vajavad ka Eesti lapsed. Seega on võimalik, et töötavad lahendused ei pea keskendumata ainult sõjapõgenikele vaid hõlmama kooli tervikuna.

Huviharidus ja noorsootöö

Kuna sõjapõgenike integreerimisel on tähtis, et nad võimalikult palju kohalike eakaaslastega suhtleksid, ning kuna tegevusetus tihti suurendab vaimse tervise probleeme, on oluline, et sõjapõgenikud ka huvihariduses või noorsootöös osaleksid. Kui gümnaasiumis võib aeg kuluda juba kooli kõrvalt töötamisele, siis põhikoolis tähendab huviringides mitteosalemine sageli seda, et laps on üksi kodus ja mängib arvutimänge või sukeldub sotsiaalmeediasse ning kohalike eakaaslastega suhteid ei teki, kohalikku kultuuri ei sulanduta.

Huviharidus ja noorsootöö: osalemine

KÜSIMUS: „Kas Sa osaled huviringides või mõnes muus noortele mõeldud tegevuses?“

Joonis 75. Huviringides või muudes noortele mõeldud tegevuses osalevate Ukraina sõjapõgenike osakaal.

Küsitluse ajal osales vastanud sõjapõgenikest huvihariduses või noorsootöös 43%, veerand tahtsid osaleda, aga tol hetkel ei osalenud (**Joonis 75**). On keeruline öelda, kas need tulemused on positiivsed või negatiivsed. Paljud sõjapõgenikud olid Eestis olnud väga vähe aega ega olnud võib-olla jõudnud huviringidele veel mõeldagi. 6% nii küsitluses vastaski. Isegi kui laps on juba mõned kuud Eestis olnud, võib võõras riigis koolis käimine olla juba nii suur eneseületus, et lisategevus looks vaid stressi juurde. Kui aga probleem on selles, et sobivaid huviringe või huvikoole piirkonnas ei ole, võib õpilaste osalemissoov kiiresti kaduda. Veerand sõjapõgenikest vastas ka rahuloluküsitluses, et nad huviringides või muudes noortele mõeldud tegevustes ei osale ega soovigi seda teha. Võrdluseks: vastanud Eesti lastest osales küsitluse ajal huviringides 89,3% neljanda klassi lastest, 80,3% kaheksanda klassi lastest ja 79,5% üheteistkümnendikest.

Et saada sissevaadet sellesse, kuidas rohkemaid sõjapõgenikke huviharidusse või noorsootöösse kaasata, küsiti rahuloluküsitluses ka seda, mis põhjusel huviringides või noorsootöös ei osaleta. Valida võis mitu varianti (**Joonis 76**). Kõige rohkem oli neid, kes ei osanud öelda, miks nad huviringis ei osale. Suur osa (33%) arvas, et huviringid ei ole huvitavad. Ei ole teada, kas piirkonna huviringidega oldi tutvunud ja poldud enda huvidele vastavat leitud või oli käidud kohapeal vaatamas ja tuntud, et huviringis tehtav ei ole põnev, või ei oldudki kunagi huviringide vastu huvi tuntud, sh Ukrainas. 18% nendest, kes küsitluse ajal huviringis ei käinud, vastas, et neil on liiga palju õppida.

Sisukord

Üldine rahulolu

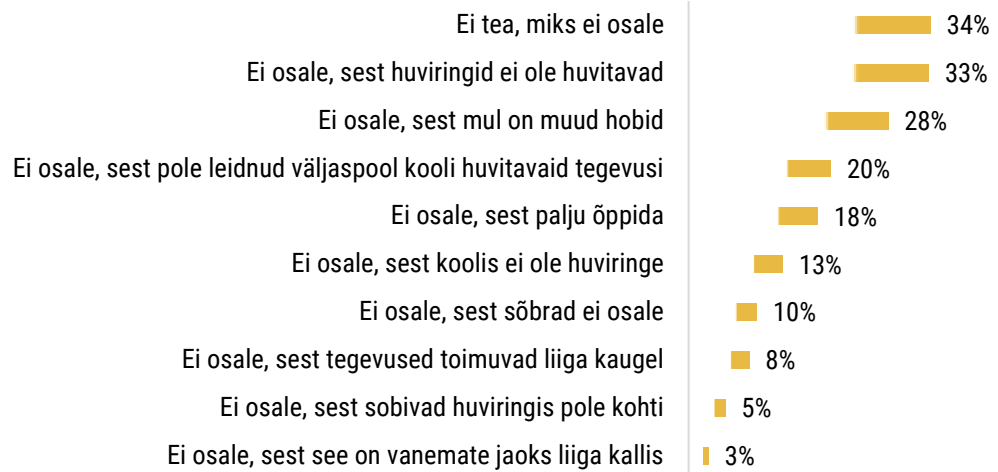
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

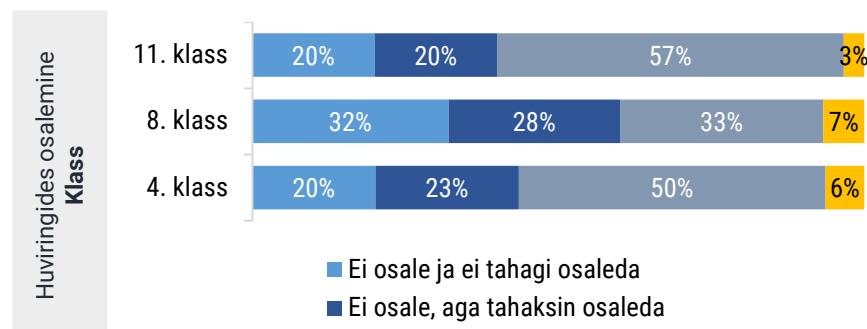
Üldine meeleolu

Kodune keskkond

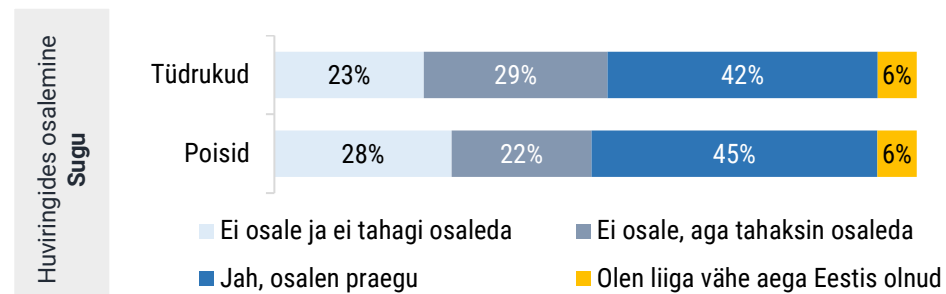
Joonis 76. Huviringides või muudes noortele mõeldud tegevustes mitteosalemise põhjused.

Mõnevõrra üllatuslikult on huvihariduses või noorsootöös osalemine kõige levinum 11. klassis õppivate sõjapõgenike seas³ (Joonis 77). Üheteistkümnendikest üle poole (57%) olid vastamise ajal osalejad. 4. klassis õppivatest sõjapõgenikest käis huviringis või osales noorsootöös 50% ning 8. klassis oli osalemine märkimisväärselt vähem levinud – vaid 33% vastas, et nad osalevad, ja peaaegu sama palju, et nad ei osale ja ei soovigi seda teha.

Joonis 77. Huviringides või muudes noortele mõeldud tegevustes osalemine klassiti.

Poiste ja tüdrukute vahel olid erinevused väiksemad (Joonis 78). Poiste seas oli osalejaid veidi rohkem; tüdrukute puhul oli nende osakaal, kes küsitluse ajal ei osalenud, kuid soovisid seda teha, suurem.

Joonis 78. Huviringides või muudes noortele mõeldud tegevustes osalemine soo järgi.

³ 2023. a rahuloluküsitluse andmetel on huvihariduses osalejate osakaal kõige suurem 4. klassis (89,3%).

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

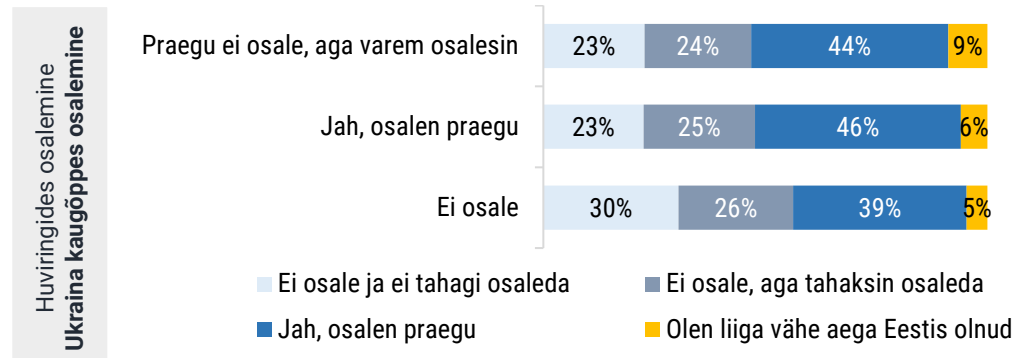
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

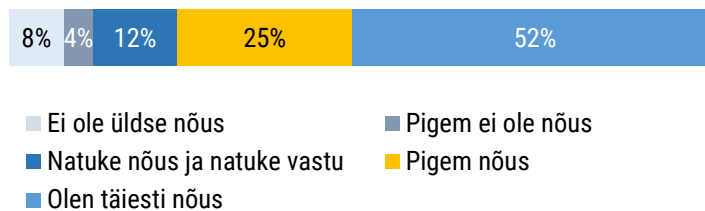
Muude teemade puhul erinesid vastused sageli olenevalt sellest, kas Ukraina kaugõppes osaletakse või mitte. Sama kehtib ka huvihariduse puhul. Nende seas, kes kaugõppes vastamise ajal ei osalenud ega olnud kunagi ka osalenud, oli huvihariduses või noorsootöös osalejaid väiksem osa kui teistes rühmades. Väga sarnaselt vastasid aga need, kes küsitluse hetkel osalesid kaugõppes, ja need, kes olid seda varem teinud. Tundub, et kaugõppes osalemise puhul kehtib ütlus „kes teeb, see jõuab“.

Joonis 79. Ukraina kaugõppes õppijate ja mitteõppijate huviringides või muudes noortele mõeldud tegevustes osalemine.

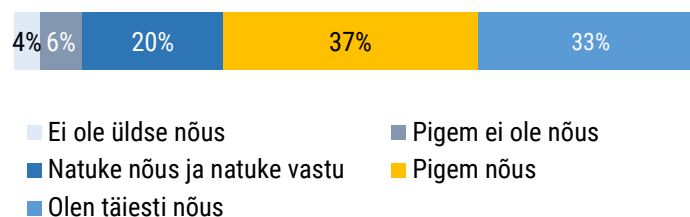
Huviharidus ja noorsootöö: rahulolu

VÄIDE: „Olen rahul koolis toimuvate huviringidega.“

Joonis 80. Ukraina sõjavõõrde rahulolu koolis toimuvate huviringidega.

Rahuloluküsitluse vastuste põhjal on sõjavõõrde huviringidega suures osas rahul: 77% nõustusid või pigem nõustusid esitatud väitega, 8% ei nõustunud üldse. Eesti lapsed vastasid veidi negatiivsemalt – nõustujaid oli 70% (**Joonis 81**). Võib oodata, et Ukraina sõjavõõrde vastused veidi ajaga muutuvad, kuna paljude hinnang põhineb väga lühikesel kogemusel.

Joonis 81. Eesti laste rahulolu koolis toimuvate huviringidega.

Klasside vaates sarnanesid huviringidega rahulolu hinnangud üldise kooliga rahulolu hinnangutega: selgelt kõige rahulolematud olid 8. klassi õpilased,

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

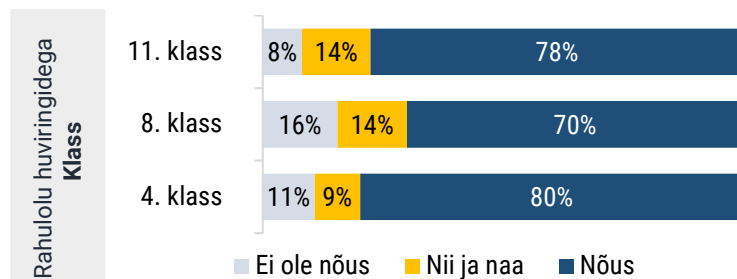
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

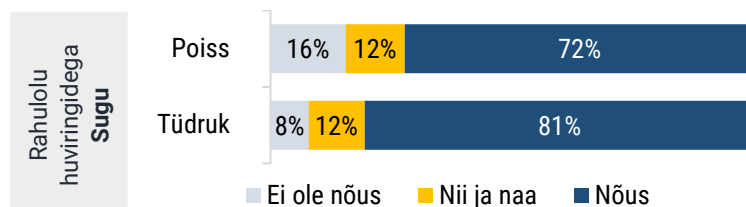
Kodune keskkond

üheteistkümnendike ja neljandike vastused omavahel olulisel määral ei erinenud. Üldistades saab öelda, et huviringidega oldi pigem rahul kõikides klassides.

Joonis 82. Ukraina sõjapõgenike rahulolu koolis pakutavate huviringidega klassiti.

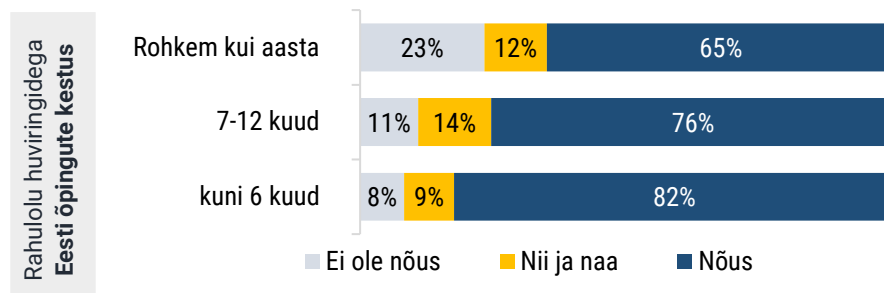
Sugude lõikes ei olnud erinevus hinnangutes suur (Joonis 83). Siiski saab öelda, et keskmiselt olid tüdrukud rohkem koolis pakutavate huviringidega rahul kui poisid.

Joonis 83. Ukraina sõjapõgenike rahulolu koolis pakutavate huviringidega soo järgi.

Vaadates sõjapõgenike Eesti koolis käimise aega, on näha selge seos (Joonis 84):

mida vähem aega oldi Eesti koolis käidud, seda rohkem oldi huviringidega rahul.

Joonis 84. Ukraina sõjapõgenike rahulolu koolis pakutavate huviringidega Eesti õpingute kestuse järgi.

See seos on paralleelne üldise rahuoluhinnanguga. On ebatõenäoline, et seos on sirgjooneline ehk rahulolu ajas ainult väheneb. Pigem võib arvata, et rahulolu jääb mingil hetkel stabiilseks, võngub teatud vahemikus või isegi kasvab. Ilma vastavate andmeteta on muutuse suunda ja kiirust raske ette ennustada. Seetõttu on nii üldise kooliga rahulolu kui ka huviringidega rahulolu vähenemine ajas midagi, mis kindlasti vajab tähelepanu ja uurimist.

Sisukord

Üldine rahulolu

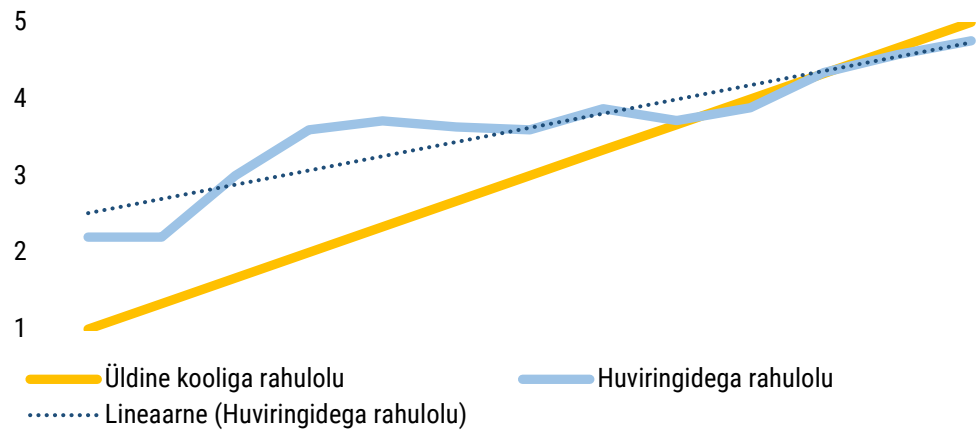
Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

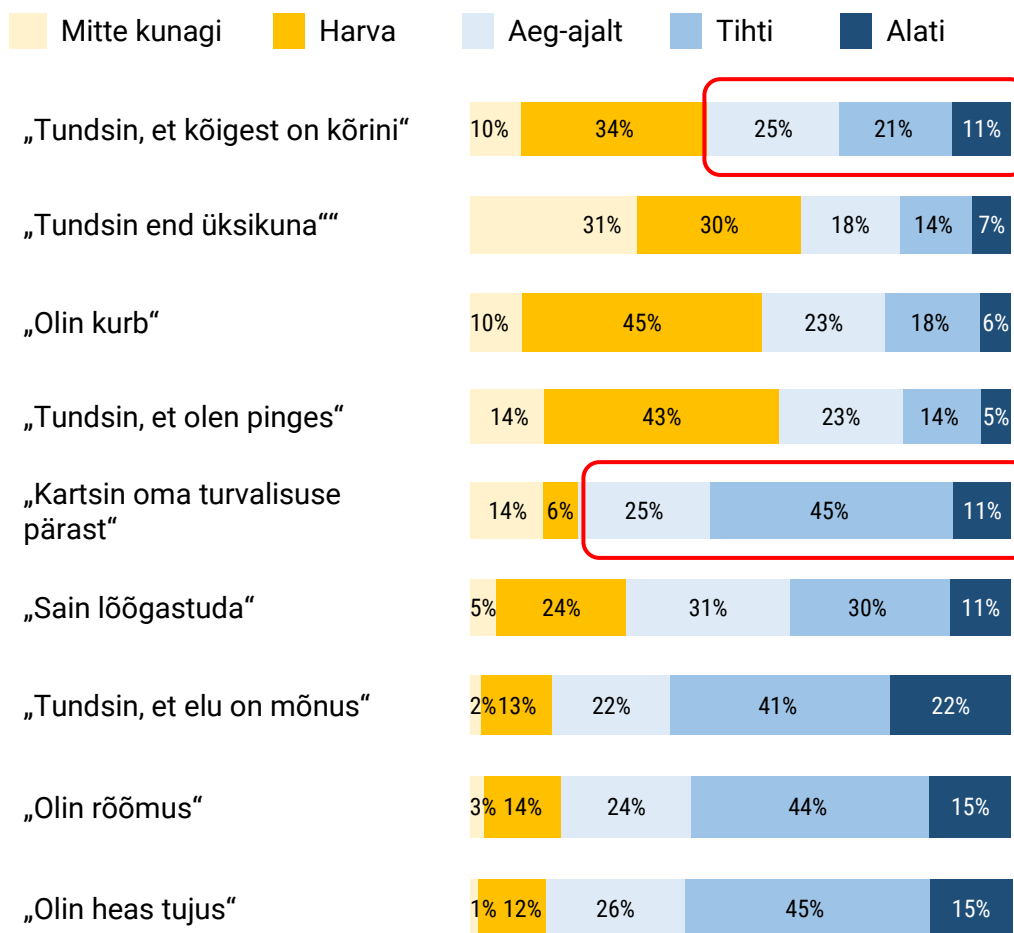
Joonis 85. Seos üldise kooliga rahulolu ja huviringidega rahulolu vahel.

Kui seostada omavahel õpilase üldine rahulolu ja huviringidega rahulolu, selgub et üldiselt kooliga rahulolevamad õpilased olid enamasti ka huviringidega rohkem rahul (**Joonis 85**). See võib tähendada, et osad õpilased ongi oma hinnangutes positiivsemad, aga ka seda, et toredad huviringid muudavad kogu koolikogemuse meeldivamaks.

Üldine meeleolu

Lisaks kooliga seotud küsimustele küsiti õpilaste rahuloluküsitluses ka nende üldise meeleolu ja enesetunde kohta. Küsimus esitati 9 väitena, mis osaliselt üksteist sisult dubleerisid, näiteks „olin kurb“ ja „olin rõõmus“. Selline meetod aitab vastuseid valideerida.

VÄIDE: „Mõtlen viimasele paarile kuule ja hindan, kui võrd järgnev Sinu mõtlemist ja käitumist kirjeldab.“

Joonis 86. Ukraina sõjapõgenike meeleolu ja enesetunne.

Üldise meeleolu ja enesetunde küsimuse vastustest on rõõmustav näha, et sõjapõgenikest suur osa oli küsitlusele eelnenud viimase kuu jooksul tundnud alati või tihti, et elu on mõnus, olnud rõõmsad ja heas tujus. Arvestades seda, millisest olukorrast küsitletud põgenesid, ning uue kultuuri ning keskkonnaga tutvumise raskusi, on võime olla rõõmus ja hoida head tuju imetlusväärne. Siiski selgub vastustest ka murettegevast.

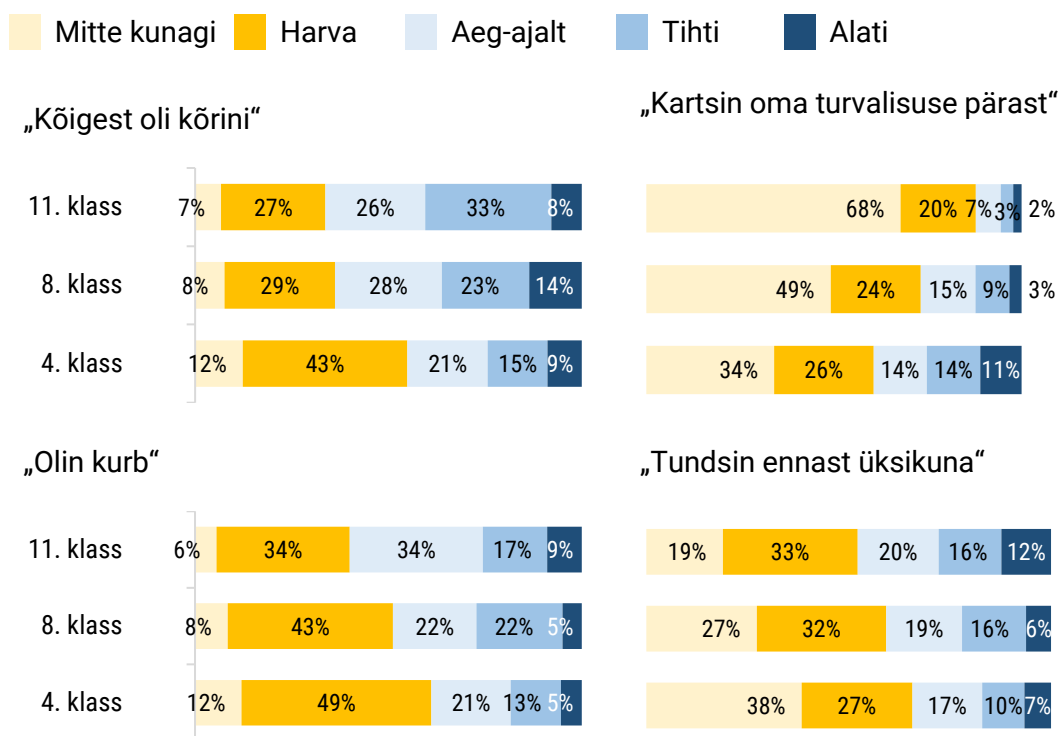
Üle poolte küsitletud sõjapõgenikest oli vähemalt aeg-ajalt tundnud, et kõigest on kõrini.

32% oli nii tundnud tihti või koguni kogu aeg. Eriti väljendub sõjapõgenike trauma selles, et

rohkem kui 4/5 vastanutest olid vähemalt aeg-ajalt küsitlusele eelnenud kuu jooksul oma turvalisuse pärast kartnud.

Vastanud sõjapõgenikest vaid 1% oli vastamise ajal Eestis koolis käinud vähem kui kuu aega, neid, kes olid vastamisele eelneva kuu jooksul veel Ukrainas, oli vastanute hulgas väga väike osa. Seega on turvatunde puudumist kogetud ka pärast põgenemist ja võimalik, et ka Eestis. Väide ei tuvasta aga seda, mis täpsemalt on turvatunnet mõjutanud. Võimalik, et vastates mõeldi hirmu saada füüsiliselt haiget, aga võimalik, et muretseti ka sellepärast, kas pere leiab endale uues riigis kodu, kas kohalikud elanikud võtavad nad hästi vastu jne. Kindlasti on ka see teema, mis vajaks edasist uurimist. Esiteks: kas Eestis viibides turvatunne kasvab; teiseks: kui aeg-ajalt tuntakse end ohustatuna, siis mis põhjusel?

Statistiliselt oluline erinevus on selles, kuidas vastasid väitele „tundsin ennast üksikuna“ 11. klassi ja 4. klassi õpilased (**Joonis 87**).

Joonis 87. Ukraina sõjapõgenike meeleolu ja enesetunne klassiti.

Väite „olin kurb“ puhul oli statistiliselt oluline erinevus eri vanuses laste vastustes: mida vanem oli õpilane, seda suurema tõenäosusega oli ta küsitlusele eelnenud ajal kurb olnud. Väga selgelt erinesid neljandike ja teiste klasside õpilaste vastused väitele „kõigest oli kõrini“. Üheteistkümnendike ja kaheksandike seas oli üle poolte viimasel paaril kuul enne vastamist niimoodi tundnud. Eriti selge oli erinevus klasside vastustes turvalisuse tunnetamise küsimuse puhul, siin on aga seos vastupidine: mure oma turvalisuse pärast oli kõige tavalisem neljandike seas ja kõige vähem olid turvalisuse pärast kartnud üheteistkümnendikud.

Eesti lastelt vastavaid küsimusi selle aasta rahuloluküsitluses ei küsitud. Need küsimused lisati ankeeti koroonapandeemia ajal ning Eesti laste kohta on

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

viimased andmed 2022. aastast. Neid andmeid Ukraina sõjapõgenike selle aasta andmetega võrreldes näeme sõjapõgenike rasket olukorda: näiteks väitele „olin kurb“ vastas 2022. a 14% üheteistkümnendikest, 25,7% kaheksandikest ja 31,9% neljandikest „mitte kunagi“. Ukraina sõjapõgenikest vastas nii 6% üheteistkümnenda klassi, 8% kaheksanda klassi ja 12% neljanda klassi õpilastest (**Tabel 6**).

Tabel 6. Ukraina sõjapõgenike ja Eesti laste 2022. a rahuloluküsitluse vastuste võrdlus meeleolu ja enesetundega seotud küsimustele.

		Ukraina			Eesti (2022. a)		
		4. klass	8. klass	11. klass	4. klass	8. klass	11. klass
„Kõigest oli kõrini“	Mitte kunagi	12%	8%	7%	20%	12%	7%
	Harva	43%	29%	27%	31%	26%	19%
	Aeg-ajalt	21%	28%	26%	27%	27%	29%
	Tihti	15%	23%	33%	17%	24%	32%
	Alati	9%	14%	8%	6%	11%	12%
„Olin kurb“	Mitte kunagi	12%	8%	6%	32%	26%	14%
	Harva	49%	43%	34%	37%	30%	30%
	Aeg-ajalt	21%	22%	34%	18%	23%	30%
	Tihti	13%	22%	17%	10%	15%	21%
	Alati	6%	5%	9%	3%	6%	4%
„Tundsin ennast üksikuna“	Mitte kunagi	38%	27%	19%	42%	31%	20%
	Harva	27%	32%	33%	30%	29%	31%
	Aeg-ajalt	17%	19%	20%	15%	21%	27%
	Tihti	10%	16%	16%	9%	12%	17%
	Alati	7%	6%	12%	4%	6%	6%

Ukraina laste vastused olid negatiivsemad eelkõige vaadates skaala otsi. Keskmiste vastusevariantide puhul on pilt segasem. See näitab, et muremõtted ei tulene ainult Ukraina-Vene sõjast ja väga kiiretest ning suurtest muutustest seoses koduriigist põgenemisega, vaid need peegeldavad üldist probleemi, et paljud lapsed ja noored võitlevad vaimse tervise muredega.

Kodune keskkond

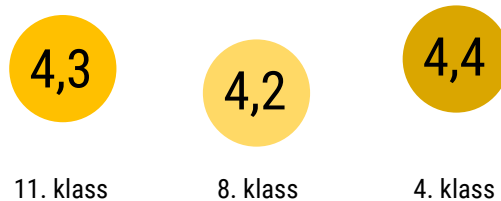
Koduse keskkonna kohta on küsitluses loodud koondtunnus, mis hõlmab järgmisi väiteid: „minu vanematel on aega, et minuga rääkida“ ja „minu vanemad küsivad minu koolipäeva kohta“.

Vastusevariandid olid:

- 1 = „ei ole üldse nõus“
- 2 = „pigem ei ole nõus“
- 3 = „natuke nii ja natuke vastu“
- 4 = „pigem olen nõus“
- 5 = „olen täiesti nõus“

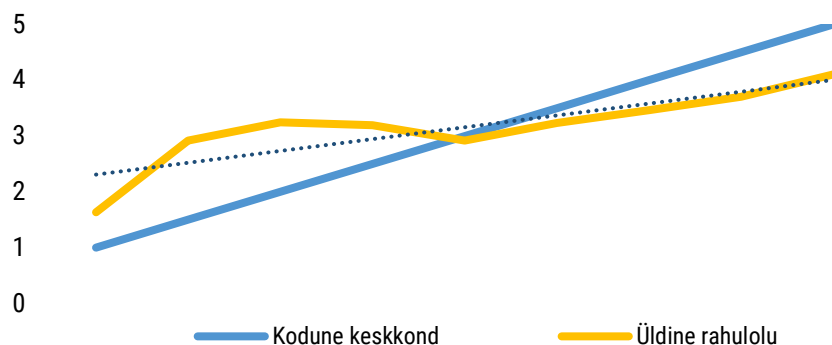
Kahele väitele antud punktisumma keskmine on koduse keskkonna koondtunnus.

Vastanud Ukraina sõjapõgenike keskmine kodune hinnang oli **4,3** punkti viiest. See tähendab, et enamik sõjapõgenikke tundis, et nende vanematel on aega nendega rääkida ning vanemaid huvitab ka nende koolipäev.

Joonis 88. Ukraina sõjapõgenike keskmine koduse keskkonna hinnang klassiti.

Vaadates hinnanguid klasside kaupa, ilmneb sama muster, mis üldise rahulolu puhul – kõige rahulolevamad olid 4. klassi lapsed ja rahulolematud kaheksandikud (**Joonis 88**). Statistiliselt olulisel määral erinesid aga ainult neljanda ja kaheksanda klassi laste vastused ning keskmine hinnang oli kõrge kõikides klassides.

Joonis 89. Ukraina sõjapõgenike koduse keskkonna ja üldise kooliga rahulolu seos.

Koduse keskkonna hinnang käis osaliselt käsikäes üldise koolirahuloluga (**Joonis 89**). Õpilased, kelle vanematel on aega nende tegevuste vastu huvituda, olid kooliga üldiselt rohkem rahul. Võimalik, et laste motivatsiooni ja suhtumist mõjutab olulisel määral vanemate toetus ja suhtumine. Lapsed, kelle vanemaid

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

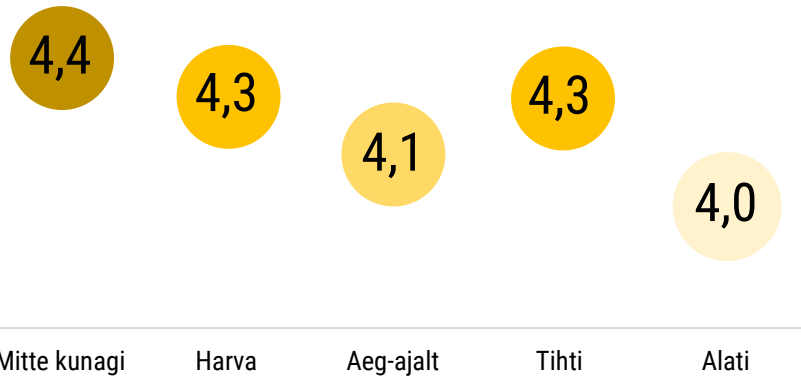
Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

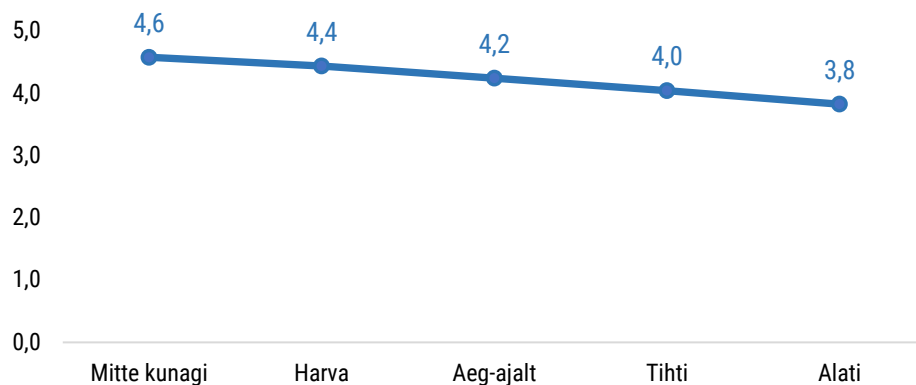
huvitab, kuidas lapsel Eesti koolis läheb ja kes regulaarselt nendega koolimuredest ja -rõõmudest räägivad, võivad ka ise olla motiveeritumad ja positiivsema suhtumisega, sest nad tajuvad kooli olulisena.

Joonis 90. Ukraina sõjapõgenike keskmine hinnang kodusele keskkonnale ja oma turvalisuse pärast kartmine.

Kodune keskkond mõjutab teatud määral ka seda, milline on laste turvatunne (**Joonis 90**). Lapsed, kes mitte kunagi oma turvalisuse pärast ei olnud kartnud, hindasid kodust keskkonda keskmiselt kõrgemalt kui need, kes vastasid, et nad alati kardavad oma turvalisuse pärast. Samas ei ole statistiliselt olulist erinevust teiste rühmade koduse keskkonna hinnangutes.

Erinevused on selgemad vastavalt sellele, kuidas õpilased vastasid väitele „olin kurb“ (viimase paari kuu jooksul). Mida vähem vastajad väitega nõustusid, seda kõrgemalt hindasid nad keskmiselt ka kodust keskkonda ja vastupidi (**Joonis 91**). On üsna ootuspärane, et see, kui palju vanematel on aega ja huvi lapsega suhelda, mõjutab seda, kui rõõmus laps on.

Joonis 91. Ukraina sõjapõgenike keskmine hinnang kodusele keskkonnale ja vastused väitele „olin kurb“.

Koduse keskkonna olulisust koolis edasijõudmise seisukohast annab hästi edasi seos koduse keskkonna hinnangu ja selle vahel, kuivõrd laps tunneb, et saab koolis antavate ülesannetega hakkama. Mida kõrgem on rahulolu koduse keskkonnaga, seda suurema tõenäosusega tunnevad lapsed, et saavad koolis antavate ülesannetega hakkama. Ühelt poolt võivad vanemad, kes lapsega rohkem räägivad ja kooli kohta pärivad, olla lapsele koolitöödega rohkem abiks kui teised vanemad. Teiselt poolt võib vanematega suhtlemine ja nende suhtu-

Sisukord

Üldine rahulolu

Koolikeskkond

Õppetöö

Huviharidus ja noorsootöö

Üldine meeleolu

Kodune keskkond

mine lapse enesehinnangut oluliselt mõjutada, mis omakorda kandub edasi enesekindlusele koolis ja kooliasjades.

Joonis 92. Ukraina sõjapõgenike keskmine hinnang kodusele keskkonnale ja koolitöödega tunnetatud hakkamasaamine.

Ukraina sõjapõgenikele esitati küsitluses ka inimõigusi ja põhivajadusi puudutavaid küsimusi, mida õpilaste rahuloluküsitlus tavaliselt ei sisalda. Küsimused ja neile antud vastuste jaotumine on alljärgneval joonisel:

■ Ei ■ Jah

„Mul on olemas vaikne koht, kus saan õppida.“

15% 85%

„Ma saan koolipäevadel vähemalt kord päevas süüa sooja toitu.“

12% 88%

„Ma saan puhkepäevadel vähemalt kord päevas süüa sooja toitu.“

11% 89%

„Mul on olemas oma voodi.“

9% 91%

„Mul on seal, kus ma praegu elan olemas pesemisvõimalus.“

3% 97%

Joonis 93. Ukraina sõjapõgenike põhivajaduste kaetus.

Vastanud sõjapõgenikest 3% vastasid, et neil ei ole praeguses elukohas pesemisvõimalust, 9% ei ole oma voodit. Sellised tingimused mõjutavad ilmselgelt igapäeva elu. Kui baasvajadused on rahuldamatud, ei saa oodata täielikku pühendumist kõrgema taseme katsumustele, sh koolile. Probleemi süvendab veel tõsiasi, et 15% vastanud sõjapõgenikel ei ole ka vaikset kohta, kus koolitöödega tegeleda.

Kokkuvõte

Ukraina-Vene sõja puhkemine sundis miljoneid Ukraina elanikke põgenema teistesse riikidesse, sh Eestisse. 2022. aasta jooksul võtsid meie koolid vastu üle 8 000 põgeniku. Olukord oli ainulaadne meie riigi ajaloos ning koolid on silmitsi seisnud suurte katsumustega. Kõige raskem on aga olnud sõjapõgenikel endil. Selleks, et saada aimdust, kuidas neil Eesti koolides läheb, loodi põgenikele eraldi õpilaste rahuloluküsitluse ukrainakeelne ankeet. Kuivõrd paljud sõjapõgenikest õpilased olid küsitlemise ajal jõudnud Eesti koolis käia vähe aega, jäeti küsimustikust mitmeid küsimusi välja, kuid allesjäänud küsimuste vastuste analüüs ja eriti võrdlus Eesti laste vastustega võimaldas veidi sisse vaadata teemadesse nagu üldine kooliga rahulolu, rahulolu koolikeskkonnaga, õppetöö, huvihariduses ja noorsootöös osalemine üldine meeleolu ja kodune keskkond.